

**Kosovska Mitrovica - North
1999-2005**

**Косовска Митровица - север
1999-2005**

Kosovska Mitrovica – sever 1999 - 2005

Reč autora

Publikacija „Kosovska Mitrovica – sever 1999 – 2005“ sadrži informacije, autorske radove i delove transkripta najinteresantnijih diskusija sa jednodnevne konferencije, koja je pod istim nazivom, održana 23. septembra ove godine, u severnom delu Kosovske Mitrovice, u organizaciji lokalne nevladine organizacije „Jelena Anžuska“.

Konferencija je bila prvi značajan skup predstavnika srpske i međunarodne zajednice u severnom delu grada, od 1999. godine. Jedan od glavnih ciljeva je bio i unapređivanje komunikacije između srpske zajednice na severu i međunarodnih predstavnika u pokrajini. Srpski politički i institucionalni predstavnici iz pokrajine, Beograda i međunarodne zajednice, pokušali su da odgovore na pitanja - Šta je Kosovska Mitrovica danas, šest godina posle? I kakav je njen značaj u širem kontekstu političke situacije u regionu?

Severni deo Kosovske Mitrovice je vrlo specifična sredina.

Demografska, socijalna, ekonomska i politička struktura grada je potpuno izmenjena u odnosu na period pre 1999-e godine. Stanovništvo je sociološko-kulturno-geografski heterogeno. Nema preciznih podataka o njegovom broju, etničkoj i socijalnoj strukturi, ekonomskim i političkim kapacitetima. Severna K. Mitrovica je jedina preostala urbana sredina, u kojoj su se Srbi zadržali, a mnogi i pronašli svoje utočište, nakon proterivanja u junu i julu 1999.god. Ona je takodje i jedina višenacionalna sredina na Kosovu.

Dve vlasti funkcionišu u gradu - srpske institucije i UNMIK administracija. Srbi su u severnoj K.Mitrovici bojkotovali lokalne izbore 2003. pa je ovaj deo Kosova i Metohije jedino mesto gde nije uspostavljena lokalna samouprava, već njom upravlja predstavnik UNMIK administracije, uz podršku Savetodavnog tela, sastavljenog od lokalnih predstavnika.

Geografski, severna K. Mitrovica se oslanja na teritoriju uže Srbije, pa su srpske institucije, i pored odluke o suspenziji rezolucijom 1244 SB UN, do sada funkcionisale neuporedivo lakše, nego u centralnom Kosovu, na primer. Severna Kosovska Mitrovica je danas administrativni centar preostalih Srba u pokrajini za proteklih šest godina.

Prethodni projekat *Jelene Anžuske*, „Studija izvodljivosti o multietničkoj koegzistenciji“, bavio se uporednom analizom dva podeljena grada na Balkanu, K.Mitrovice i Mostara. On je pokazao da je mostarski 'dobar' koncept za duži vremenski period, u Mitrovici neprimenljiv. Iako se danas u Mitrovici preduzimaju određeni modeli, koji bi se mogli porediti sa onima koji već uspešno funkcionišu u Mostaru, rezultati istraživanja su nedvosmisleno pokazali velike razlike između ova dva grada. Na osnovama ovog projekta, potekla je i ideja za organizovanje serije okruglih stolova i konferencija o problematici podeljenih gradova. U periodu razgovora o statusu Kosova, na *de facto* statusu podeljenog grada i dalje će se lomiti koplja.

Cilj ove dvojezične publikacije (srpski i engleski) jeste da plasira informacije iz baze. Takođe, da stavove i mišljenja lokalnih političara, zvaničnika i predstavnika iz Beograda, kao i predstavnika međunarodne zajednice, učini dostupnim lokalnoj i međunarodnoj javnosti, i svima onima, koji se budu bavili kosovskometohijskim

problemom. Na završnim stranicama verzija na srpskom i engleskom jeziku, nalazi se lista učesnika i gostiju konferencije.

Izdavanje knjige i konferenciju "Kosovska Mitrovica sever 1999 – 2005", podržao je *Balkan Trust for Democracy* iz Beograda, koji predstavlja program *German Marshall Fund-a*.

Organizator se zahvaljuje svim učesnicima, gostima konferencije, prijateljima i donatoru na podršci.

NVO "Jelena Anžuska"

Severna Kosovska Mitrovica 1999-2005

Linija podele iz perspektive severa

Šest godina nakon sukoba iz 1999.god. Kosovska Mitrovica je i dalje podeljen grad, ali je ona to bila i pre. Iako reka Ibar prirodno deli grad na dva dela, pravi razlog podele ove stare urbane, tradicionalno višenacionalne kosovskometohijske sredine, na severni - srpski i južni - albanski deo, jeste političko-bezbedonosne prirode.

Za Srbe, severni deo grada predstavlja poslednje uporište srpske države i branu 'kosovarizaciji' pokrajine. Predeo severno od Ibra, za Albance je šestogodišnji poraz, neuspevši da se vrate svojim domovima i uspostave kontrolu. Za jedne i druge, ova petina grada je svojevrsna frustracija. Ona se ogleda u strahu Srba da ne izgube poslednje urbano utočište, odnosno sačuvaju srpski nacionalni identitet na severu Kosova, i snažnoj težnji Albanaca, da predju reku i da nove kosovske institucije uspostave vlast na severu.

U tom 'klinču' do sada nije bilo prostora za međusobno razumevanje, ili pravi dijalog. Naprotiv, u proteklom periodu, glavni most na reci Ibar, iako u tzv. zoni poverenja, bio je poprište snažnih sukoba između dve zajednice. Ovaj most čini jedan od pet, koliko ih ukupno povezuju dva dela grada.

Do sada je zabeleženo 108 nasilnih pokušaja da se pređe most sa južne strane grada. Prvi pokušaj dogodio se 26. juna 1999. godine. Poslednji - 17. marta 2004. godine. Od 108 takvih pokušaja, 41 je bio masovan, a u 26 pokušaja, korišćeno je oružje. Francuski vojnici KFOR-a su u svih 26 incidenata, koristili suzavac, šok bombe i palice, ali i bojevu municiju kao znak upozorenja.

U čuvenom 'maršu mira', 7. jula 1999. godine, koji je usledio dan nakon posete gradu, tadašnjeg komandanta NATO snaga za jugoistočnu Evropu, Vesli Klarka, prema procenama francuskog KFOR-a, više od 5.000 Albanaca, prvi i jedini put od '99.god. ušlo je u tako masovnom broju, i prošetalo ulicama severnog dela grada. Demonstranti su se kretali od glavnog mosta, ulicom kralja Petra, preko ulice Knjaza Miloša, do istočnog mosta.

Između hiljada Albanaca i Srba, koji su, i pored saveta francuske komande da ostanu iza zatvorenih vrata i zamračenih prozora, izašli tog jutra na ulice severnog dela grada, da brane svoje domove, nalazile su se velike snage francuskog KFOR-a. Vojnici su podeljeni u po dva kordona na obe strane kao tampon zona. Statičan kordon je 'čuvao' Srbe, dok je drugi marširao uz albanske demonstrante i nametao tempo. Marš je završen gotovo bez incidenata. Vojnici su pretresali svakog demonstrantu pre prelaska mosta, dok su sa druge strane, Srbi stajali mirno. Francuski KFOR je dobio pohvale za odlično urađen posao.

Bolnica u severnom delu grada, bila je na posebnom udaru. Oko 160 albanskih lekara i ostalog medicinskog osoblja, koji su radili u ovoj ustanovi pre i tokom devedesetih, počeli su se vraćati na svoja radna mesta, nakon ulaska međunarodnih vojnih trupa. Iako je atmosfera bila napeta, a albanske i srpske kolege zapravo radile u odvojenim prostorijama, izgledalo je da će bolnica opstati kao multietnička ustanova, sve dok se broj albanskih zdravstvenih radnika nije počeo naglo povećavati. Prvi ozbiljniji incidenti desili su se kada se došlo do cifre od 240, sa tendencijom daljeg povećanja. Srbi su

tvrdili da se među albanskim osobljem nalaze ljudi, koji nisu imali zdravstveno obrazovanje, i da je povećan broj Albanaca, smišljena provokacija da se Srbi istisnu iz ove ustanove i severa. U trenutku kada se broj popeo na 400, u incidentu sa naoružanim albanskim zdravstvenim radnikom, sukobili su se Albanci i Srbi u bolničkom krugu. Albanski lekari i ostalo medicinsko osoblje napuštaju bolnicu, evakuišući i svoje pacijente sa odeljenja intenzivne nege. Međutim, nakon par dana su se vratili i incidenti su se nastavili.

Nekoliko nedelja kasnije, Albanci su opkolili poštu u južnom delu grada, u kojoj su tada još uvek radili Srbi. Usledilo je okupljanje u bolničkom krugu na severu grada. KFOR je evakuiso osoblje albanske nacionalnosti. U mukotrpnim i dugim pregovorima sa predstavnicima UNMIK-a, Srbi pristaju na povratak samo određenog broja albanskih radnika (160). Pregovori ne uspevaju i 19. decembra, UNMIK donosi odluku o uklanjanju zastave UN-a sa bolnice. Bolnica je simbolično, od avgusta iste godine, bila pod zaštitom ove svetske organizacije, dok je u njoj boravilo i albansko osoblje.

Sukobi oko bolnice su se preneli i na glavni most. U 1999. godini, najžešći sukob na mostu desio se 10. septembra. Prema medijskim izveštajima, u nasilnom pokušaju Albanaca da pređu u severni deo grada, povređeno je 33-oje Srba, 15 vojnika KFOR-a i 40-ak Albanaca. U ovoj godini zabeleženo je još 13 masovnih i nasilnih pokušaja Albanaca da pređu preko glavnog mosta.

Početak 2000.god. sukobi se nastavljaju. Nakon serije incidenata, u kojima stradaju Srbi, od kojih se najozbiljniji dogodio 01. februara, kada je u napadu na autobus UNHCR-a, koji je prevozio Srbe u enklave, u srbičkom kraju, dvoje ljudi ubijeno, samo 2 dana kasnije (3. februara), usledio je i bombaški napad na popularni kafić 'Belami' u severnom delu K.Mitrovice. Od tri bačene bombe, eksplodirala je jedna. Teško je povređeno 24-voro mladića i devojaka. U neredima, koji su iste noći usledili na severu, Albanci se proteruju, pale vozila međunarodne administracije, a prema zvaničnim podacima UNMIK policije, stradalo je i 8 Albanaca. Albanski izvori su tvrdili da je taj broj iznosio 13.

Pokušaj novog 'marša' na severni deo, desio se 21. februara 2000. godine. Francuske snage KFOR-a su u jednom trenutku uspele da zaustave kolone vozila iz čitave pokrajine, na prilaznim putevima ka gradu. Ipak, 40.000 Albanaca je jurišalo na glavni most. Probijena su dva jaka kordona KFOR-a, ali su Albanci zaustavljeni. I ovoga puta, bilo je povređenih na svim stranama. Poslednji pokušaj nasilnog prelaska mosta u ovoj godini, zabeležen je 10. aprila 2000. godine.

U akciji 'Vulkan', pod izgovorom 'ekološkog zagađenja okoline', 14. avgusta 2000. godine, jake snage KFOR-a, (oko 1000 vojnika) preuzele su topionicu 'Trepče', nakon kritika albanske zajednice i međunarodne javnosti, da se toleriše vladavina režima Slobodana Miloševića u pokrajini, kako je vidjen tadašnji prvi čovek kompanije - Novak Bjelić.

Tokom 2001. godine, incidenti su bili ređi, a prilikom masovnijih pokušaja prelaska mosta, Albanci su zaustavljani šok bombama i suzavcem. Takvi nemiri registrovani su na primer 30. januara i 1. februara.

Poslednji veliki sukob na glavnom mostu dogodio se 17. marta 2004. godine, kada su na srpskoj strani pale i prve dve žrtve, dok je prema zvaničnim podacima KFOR-a, među Albancima bilo šest žrtava.

Više od 210 Srba, 160 pripadnika KFOR-a i UN-policije i oko 270 Albanaca lakše i teže su povređeni u brojnim incidentima na mostu. Incidenata je bilo i na istočnom mostu, prema železničkoj stanici.

Protestni skupovi i blokade puteva su najčešće masovne reakcije Srba, na sukobe sa Albancima, ili odluke UNMIK-a. Do sada je bilo više od 90 protestnih okupljanja na glavnom trgu „Šumadija“. Najčešće kritike se upućuju međunarodnim predstavnicima zbog neotkrivanja počinitelja brojnih zločina nad Srbima i zbog odluka, koje se tumače kao podrška nezavisnosti pokrajine i kršenju ljudskih prava.

Dolazak prištinskog univerziteta septembra 2001. godine u severni deo grada, iz gradove južne Srbije, u kojima su se od 1999.godine privremeno smestili fakulteti pokrajinskog univerziteta, od posebnog je značaja za stanovnike severnog dela grada. Hiljade studenata iz Srbije, Crne Gore, Republike Srpske borave u gradu, i uz mlade Mitrovčane, daju mu posebnu svežinu.

Lokalna srpska zajednica je posebno osetljiva na napuštanje, a potom i stradanje gradske crkve Sv. Save u južnom delu grada. I pored punkta KFOR-a, koji se nalazio u dvorištu crkve i neposrednoj blizini glavne kasarne, a nakon više pokušaja skrnavljenja, ova crkva je zapaljena u martovskim nemirima, a sama akcija paljenja zabeležena je na seriji fotografija.

Na samom ulazu u južni deo grada, iz pravca Prištine, nalazi se i hrišćansko groblje, na kome je većina spomenika porušena, a novo sagradjena kapela zapaljena.

Srbi su zato počeli da zidaju novu crkvu sv. Dimitrija na temeljima stare crkve iznad grada, krajem septembra 2003. godine. Crkva je osvećena na ovogodišnji Mitrovdan. Albansko groblje, koje se nalazi sa obe strane glavnog puta, na samom izlazu iz severnog dela grada prema Zvečanu, netaknuto je.

Zoran Vlašković
Tatjana Lazarević

ISTORIJAT MOSTA

Na mestu današnjeg glavnog gradskog mosta na Ibru bio je kameni most, izgrađen 1884. godine. Po naređenju tadašnjeg Jusuf-bega, sa zidina srušene crkve podno Malog Zvečana, uziman je kamen za gradnju ovog mosta. Most je posle par decenija srušen, a na reci je na istom mestu, sagrađen drveni most koji je odolevao vremenu, sve do 1932. godine, kada je podignut most sa čeličnom konstrukcijom. Čelični most je demontiran 1972. godine i tada je počeo da se gradi sadašnji most, koji je u saobraćaj pušten 1974. godine.

Juna 2001. god sredstvima francuske vlade od oko pet miliona evra, most su renovirali srpski i albanski radnici, po projektu francuskog inženjera Žila Pikeja, koji je projektovao i novi most u Mostaru.

Dužina glavnog gradskog mosta iznosi 91, 2 metra, a širina 25,3 metra. Posle šest godina, 18. jula 2005. godine glavni gradski most na Ibru otvoren je sva 24 časa za saobraćaj.

Zoran Vlašković

Hronologija važnijih datuma

Pripremio
Zoran Vlašković

1999. godina

26. jun - prvi veći nasilni pokušaj Albanaca da uđu u severni deo grada

20. jun - poslednjih 50 srpskih porodica napustilo južni deo Mitrovice izuzev petnaestak porodica i 4 sveštenika, koji ostaju u neposrednoj blizini hrama svetog Save, sve do 17. marta 2004, kada ih je evakuisao KFOR.

7. avgust - nekoliko stotina Albanaca sprečeno da pređe preko glavnog mosta na Ibru, u severni deo grada.

8. avgust - novi sukobi Albanaca i KFOR-a na mostu, u nameri Albanaca da nasilno uđu u severni deo Mitrovice.

11. avgust - novi pokušaji više stotina Albanaca da pređu most na Ibru.

15. avgust - više stotina Albanaca sprečeno pređe most.

21. avgust - šef UNMIK-a, Bernard Kušner postavio zastavu UN-a na zgradi kosovsko-mitrovičke bolnice u severnom delu grada.

10. septembar - više hiljada Albanaca pokušalo da nasilno pređe preko mosta u severni deo grada. KFOR objavio da je među svim stranama bilo 86 povređenih. Najžešći sukob do tada na mostu.

6. oktobar - Albanci napali Srbe u konvoju kod Šupkovca, u južnom delu grada. Jedan Srbin ubijen, 20 lakše i teže povređeno.

15. oktobar - više od 3000 Albanaca pokušalo da uđe u severni deo Kosovske Mitrovice. Sprečeni suzavcem i šok bombama od strane KFOR-a, koji je saopštio da je bilo 20 povređenih Albanaca i 4 vojnika KFOR-a.

19. decembar - skinuta zastavu UN-a sa bolnice u severnom delu grada.

2000 godina

01. februar - granatiran autobus UNHCR-a koji je prevozio Srbe, na putu Kosovska Mitrovica-Banje, kod mesta Čubrelj. Dvoje Srba ubijeno, petoro teže i desetoro lakše povređeno.

03. februar – bačene tri bombe na srpski kafić 'Belami' u severnom delu grada. Teže povređeno 24 mladića i devojaka. U neredima, koji su usledili, proteruju se Albanci, i strada 8 Albanaca. Albanski izvori navode 13.

13. februar - sukob Albanaca i KFOR-a na mostu. Povređeno 5 Srba.

20. februar - sukob Srba i američkog kontingenta KFOR-a kod Tehničke škole u brutalnoj akciji potrage za oružjem.

21. februar – oko 40.000 Albanaca nasilno pokušalo da uđe u severni deo grada. Sprečeni energičnom akcijom KFOR-a.

23. februar - počela gradnja pešačkog mosta na Ibru, prema Tri solitera

15. mart - u sukobima kod istočnog mosta, 15 Srba povređeno, od njih dvoje teže.

22. mart - u terorističkom aktu Albanaca, oštećen železnički most kod Ložišta, na pruzi Kosovska Mitrovica-Raška.

4. april - otvoren pešački most prema Tri solitera

9. april - u nasilnom pokušaju Albanaca da pređu most na Ibru, povređeno 6-oro Srba

15. maj - organizovan veliki 'Marš pravde' od strane Srba zbog većeg broja nevino uhapšenih Srba i Roma.

14. avgust - u KFOR-ovoj akciji 'Vulkan' zauzeta 'Trepča'

2001. godina

30. januar - više od 10.000 Albanaca pokušalo nasilno da uđe u severni deo Mitrovice. KFOR ih sprečio u tome, i objavio da je u sukobima sa Albancima povređeno 13 vojnika KFOR-a, 5 međunarodnih vozila zapaljeno.

17. april - Srbi počeli višemesečne blokade puteva na severu Kosova i Metohije zbog uvođenja UNMIK-ove carine.

22. oktobar - poseta Generalnog Sekretara Ujedinjenih Nacija, Kofi Anana Kosovskoj Mitrovici

2002. godina

17. februar – izbio požar u crkvi svetog Save

8. april - veliki sukob Srba i KFOR-a i UN policije kod glavnog mosta na Ibru zbog namere UN policije da postavi saobraćajni punkt u blizini mosta. Povređeno 12 Srba

2003. godina

12. april - nova diverzija na nadvožnjaku, kod Ložišta, na pruzi K.Mitrovica-Raška u opštini Zvečan. Tadašnji Specijalni predstavnik Generalnog Sekretara UN za Kosovo, Majkl Štajner, proglašava ANU terorističkom organizacijom

2004. godina

17. mart - veliki sukobi na glavnom gradskom mostu i veliko etničko čišćenje Srba širom Kosova i Metohije. Na srpskoj strani u gradu, pale i prve dve žrtve, dok je više od 30 Srba teže i lakše povređeno.

17. april – U oružanom sukobu u okružnom zatvoru, u severnom delu Kosovske Mitrovice, između pripadnika specijalnih jedinica jordanske policije i američkih policajaca, poginula 3 američka policajca i 1 jordanski pripadnik zatvorskog obezbeđenja. Povredjeno i 7 policajaca.

2005.godina

18. jula glavni gradski most na Ibru pušten je u saobraćaj 24 časa

Kosovska Mitrovica – stanovništvo sa akcentom na sever

Kosovska Mitrovica je centar opštine Kosovska Mitrovica, na severu Kosova i Metohije, na 42,89° severne geografske širine i 20,87° istočne geografske dužine, na 40-tak kilometara severno od Prištine, površine od oko 350 km². Opština Kosovska Mitrovica obuhvata grad i 49 sela. Severni deo grada i dva sela su nacionalno mešoviti, dok u ostalim mestima žive Albanci. Ostalih pet opština su: Vučitrn, Srbica, Zvečan, Leposavić i Zubin Potok.

U prošlosti poznat kao bogato nalazište ruda olova i cinka, Kosovska Mitrovica od 1999. godine postaje barometar ukupne kosmetske situacije, zbog čestih sukoba između Albanaca i Srba, naročito na glavnom mostu. Za samo nekoliko nedelja, proterivanjem Srba i Roma iz južnog dela grada, linija razdvajanja koja ide uz reku Ibar, snažno se ucrkala u posleratnu istoriju grada.

Prema poslednjem popisu stanovništva iz 1981.god. sa učešćem Albanaca (popis u 1991.god. Albanci bojkotovali), opština Kosovska Mitrovica je imala 123.394 stanovnika. Od toga, Srbi su činili 20,2 % ili 24.906. Ukupan broj stanovnika obuhvatao je i stanovnike današnjih opština Zubin Potok i Zvečan, koje su formirane 1987. odnosno 1991. godine. Do 1999. godine, u južnom delu grada, živelo je oko 4000 Srba, 3000 Bošnjaka, 7000 Roma, 100 Goranaca i oko 40.000 Albanaca.

OEBS-ovi podaci o stanovništvu grada iz ovog perioda se razlikuju, naročito o nacionalnoj strukturi: opština K.Mitrovica imala je negde oko 116. 500 stanovnika. Od toga 81% - Albanaca, 10% Srba, i ostalo - druge nacionalnosti, pre svega Rome. Većina tzv. ne-Albanaca bila je skoncentrisana u centru grada od 68.000 stanovnika. Od ovog broja, 71% su činili Albanci. Srba je bilo oko 9.000 Srba, a oko 10.140 ostalih nacionalnosti. Albanci su živeli uglavnom na celoj teritoriji grada, dok je većina Srba bila skoncentrisana na severu.

Od 1999.god. nema preciznih podataka o stanovništvu Kosovske Mitrovice. KFOR procenjuje da u južnom delu grada, danas živi oko 70.000 Albanaca, uz 300 Bošnjaka i 80 Aškalija. Nema Srba, Roma i Goranaca. Oko 300 srpskih porodica, koje su pre rata živele u južnom delu grada, prisiljene su da napuste svoje domove, i sada žive u severnom delu. Poslednji srpski stanovnici albanskog dela, napustili su svoje kuće, iz ulice Braće Jugović, zajedno sa sveštenicima crkve Sveti Sava. Njih je sve vreme obezbeđivao KFOR.

U severnom - srpskom delu, koji je danas i jedina multietnička gradska sredina u pokrajini, živi između 18.000 - 20.000 Srba i 2500 Albanaca u tri odvojena naselja: Tri solitera (600-650), Bošnjačkoj mahali (1500-1600) i Mikro Naselju (200-300), 400 Roma, 300 Bošnjaka, 100 Goranaca, 80 Turaka...

Kancelarija Crvenog Krsta Srbije i Crne Gore u K. Mitrovici, navodi nezvaničan podatak od 20.000 stanovnika na teritoriji severnog dela, od kojih preko 50% čine interno raseljena lica iz južnog dela grada kosovsko-mitrovačkog regiona, većinom iz opština Vučitrn i Srbica, ali i ostalih delova južnog Kosova i Metohije.

Od 2002.god. sa povratkom prištinskog Univerziteta nastave na srpskom jeziku u Kosovsku Mitrovicu, broj stanovnika se značajno povećao, iako je boravak u gradu za veći broj studenata privremenog karaktera.

Poslednjih godina, primećuje se i tendencija povratka interno raseljenih lica iz centralne Srbije, a koji su poreklom iz drugih južnih kosovskometohijskih opština. Oni se zaustavljaju u severni deo Kosovske Mitrovice, i imaju status tzv. sekundarno raseljenih lica. Nakon 17. marta 2004, u severni deo grada, doseljeno je i oko 100 novih stanovnika, uglavnom iz okolnih sela iz južnog dela.

'Ne-srpske' zajednice

Broj Bošnjaka značajno je smanjen od perioda pre rata, kada se on kretao oko 6.000. Danas, ova populacija broji između 2.000 i 3.000 ljudi, koji žive sa obe strane reke Ibar. U severnom delu grada, bošnjačka populacija je u potpunosti integrisana u svakodnevni život stanovništva, budući da se radi o populaciji, koja je i pre rata živela u ovom delu. Deca pohađaju redovnu školu na srpskom jeziku, a po planovima i programima kao i srpska deca. Značajan broj stanovnika ove zajednice zaposlen je u KPS-i i međunarodnim organizacijama, obzirom da ove institucije insistiraju na standardu višenacionalne zastupljenosti. Svoje dnevne potrebe, bošnjačko stanovništvo zadovoljava u delu grada gde i živi, na isti način kao i većinska srpska populacija.

U južnom delu grada, postoji organizovana nastava na bošnjačkom jeziku, za decu bosnjačke nacionalnosti, u određenim školama gde se nastava odvija na albanskom jeziku. U ovim školama, deca bošnjačke nacionalnosti uče po kosovskim planovima i programima nastave. Obzirom na nekompatibilnost srpskih i albanskih nastavnih planova i programa, prirodno, nameće se rizik kasnijih poteškoća u nastavku školovanja ove dece na njihovom maternjem jeziku. Tim pre, jer na Kosovu i Metohiji ne postoji univerzitetska nastava na bošnjačkom jeziku. Problemi se javljaju, kada pokušaju da se upišu na druge univerzitete, bilo u Srbiji i Crnoj Gori, bilo u drugim republikama bivše Jugoslavije, a posebno u Bosni i Hercegovini. Do sada nije sklopljen nikakav sporazum o priznavanju tzv "kosovskih diploma" izvan granica Kosova i Metohije, barem u navedenim regionima.

Postoji mali broj turskih porodica, koje žive sa obe strane reke, dok je samo 1/3 goranske populacije ostala da živi u južnom delu grada. U severnoj K.Mitrovici ih ima oko 170 **(OEBS-ov podatak je 1700, ali se pretpostavlja se da se radi o grešci)**

Albanci u severnom delu grada

Takođe, prema nezvaničnim podacima vodećih međunarodnih agencija, prisutnih u K. Mitrovici (OSCE, UNHCR), u severnom delu Kosovske Mitrovice, živi oko 2500-3000 Albanaca. Oni su skoncentrisani u određenim delovima grada, kao i u prigradskom naselju Suvi Do, koji je mešovitog sastava. Albanci, koji žive u Suvom Dolu, Bošnjачkoj Mahali i Tri Solitera imaju neometan pristup južnom delu grada, preko mostova koji su postojali, ili su za te namene posebno izgrađeni nakon podele grada. Albanci iz ovih naselja, u južnom delu grada obavljaju većinu dnevnih poslova, kupovinu, odlazak u škole, na posao itd. prelazeći preko ovih mostova. Od pet mostova, koji povezuju dve strane grada, tri su za pešake i motorna vozila, a dva su isključivo pešački mostovi. Što se tiče Albanaca, koji žive u naselju "Mikronaselje", a koje je najsevernije od svih mesta u severnom delu grada u kojima žive Albanci, oni imaju ograničenu slobodu kretanja izvan ovog naselja. Za zadovoljavanje svojih potreba, uglavnom odlaze u južni deo, organizovanim autobusima dva puta dnevno.

Romi u severnom delu grada

Od nekada brojne populacije kosovsko-mitrovačkih Roma, od oko 6000, danas ih je ostalo svega 300 da žive u severnom delu, iako potiču iz naselja Romska Mahala, koje je locirano u južnom delu, neposredno uz obalu reke Ibar. Romi su nasilno raseljeni iz Romske Mahale tokom juna 1999. god. nakon ulaska snaga KFOR-a i UNMIK-a na Kosovo i Metohiju. U naletima Albanaca, Romi su proterani, njihova imovina opljačkana. Romske kuće su gorele čitavu nedelju, na očigled snaga KFOR-a. Nisu preduzete bilo kakve mere da se spreči njihova tragedija.

Računa se da u romskom izbegličkom kampu "Česmin lug" u severnoj K. Mitrovici, ima oko 300 stanovnika. U Leposaviću, u dva romska kampa, živi ukupno 202 stanovnika romske nacionalnosti, dok u selu Žitkovac, u opštini Zvečan, u romskom kampu, živi 178 osoba (DRC *Danish Refugee Council*). Nešto više od 40 porodica Aškalija, još uvek živi u južnom delu grada, uglavnom u Sitničkom naselju.

Većina ovih ljudi, danas živi kao interno raseljena lica u centralnoj Srbiji, nešto malo u Crnoj Gori, Makedoniji i inostranstvu. Veoma mali broj Roma, koji sada žive u izbegličkim naseljima, zaposlen je. Romi zavise isključivo od nedovoljne i neredovne humanitarne pomoći. To je razlog zbog koga pribegavaju nelegalnom topljenju olova u dva romska kampa: Česmin Lug i Žitkovac, koristeći improvizovanu opremu i radeći bez ikakve zaštite. Zbog ovog po zdravlje opasnog posla, došlo je do povećanja koncentracije olova u krvi, posebno kod dece koja žive u ovim kampovima (WHO). Ovo saznanje izazvalo je alarmantnu reakciju, kako međunarodne, tako i lokalne vlasti, barem u medijima, i ubrzalo rad na procesu povratka Roma u Romsku mahalu.

Bez obzira na ove okolnosti, kao i na izraženu želju ove populacije pred međunarodnim i lokalnim zvaničnicima da se vrate u svoje naselje, ovaj proces je usporen i teče sa brojnim poteškoćama. Tu se pre svega misli na imovinsko-pravne odnose, koji nisu uređeni u okviru Romske Mahale; mnogi njeni bivši stanovnici nemaju regularne posedovne listove ili druge materijalne dokaze da su živeli u ovom naselju. Opština Mitrovica, koja se deklarativno zalaže za pravo Roma da se vrate u Romsku mahalu, u prošlosti je bila zainteresovana da prostor, koji je nekad zauzimalo ovo naselje, pretvori u gradski park i rekreativni centar.

Izbeglice iz Bosne i Hrvatske u severnom delu grada

Iako se većina izbeglica iz Bosne i Hrvatske, koje su prethodno našle utočište u ovom gradu u devedesetim, vratila u svoje domove, ili u najvećem broju dobila iseljeničke vize za treće zemlje, na teritoriji severnog dela K. Mitrovice, još uvek živi oko 300 ovih stanovnika. Oni su uglavnom smešteni u kolektivnim centrima, a samo zanemarljiv broj živi u privatnom smeštaju. Izbeglice iz Bosne i Hrvatske žive u krajnjoj bedi i siromaštvu. Životni uslovi u kolektivnim centrima su ispod svakog standarda normalnog života. Poseban problem je nastao onda kada su ovi centri bili pred zatvaranjem, pa je napravljen projekat za smeštanje izbeglih u novoizgrađene objekte u naselju Mali Zvečan, opština Zvečan, gde su bili obezbeđeni uslovi za normalan život. Međutim, događaji u martu 2004. poremetili su ove planove, jer su stanovi, predviđeni za smeštaj uglavnom starijih izbeglica, nasilno zauzeti od strane novopridošlih raseljenih lica iz južnog dela Kosova i Metohije. Rešenje pitanja izbeglica je odloženo do daljnjeg.

Promena strukture stanovnika severnog dela grada dovela je do brojnih promena u samom funkcionisanju grada. Ipak, lokalno stanovništvo deli probleme sa interno raseljenim licima koji su, ne svojom voljom, bili prisiljeni da se nastane i žive ovde. Postoji problem brojnih nelegalno izgrađenih objekata - lokala, radnjica, trafika i kontejnera, u kojima rade i raseljena lica. Tako obezbeđuju egzistenciju svojim porodicama. Iako su ulice i trotoari zakrčeni, postoji veliki stepen tolerancije lokalnog stanovništva, budući da su svesni jedinog prihoda ovih ljudi. Sve stanovnike severnog dela, povezuje zajednička želja da se zadrže i nastave da žive u jedinoj urbanoj celini na Kosovu, koja nije većinski albanska i koja im koliko-toliko pruža osnovne uslove za život.

Tatjana Jakšić

Dopunjeno podacima

Zorana Vlaškovića

***Iz Uvodnog govora predsednice Kooordinacionog centra za
Kosovo i Metohiju, Sande Rašković Ivić,***

**Severna Kosovska Mitrovica/sever Kosova i Metohije iz perspektive
zvaničnog Beograda**

(transkript)

“Što se tiče same severne Kosovske Mitrovice, vrlo često kažemo Mitrovica, a Mitrovica u Srbiji ima raznih; ima Sremska Mitrovica, Mačvanska Mitrovica, a ima i Kosovska Mitrovica, ali znamo da se Kosovska Mitrovica podelila i to je stanje *de facto*, koje treba da poštujemo. Pa bih ja govorila od sada o Severnoj Kosovskoj Mitrovici, jer ona ima svoje značenje i iza toga značenja, stoji jako mnogo i od suštine.

Istina je osnovni preduslov za rešavanje sukoba i problema. Tek kada se neki problem sagleda bez opterećenja, bez nacionalnih političkih, ideoloških, rečju bez interesnih i drugih predznaka, po pravilu se ukaže veoma jednostavan i vrlo jasan put do rešenja. Tako je i na Kosovu i Metohiji, gde je na sceni pokušaj da se jedan deo međunarodno priznate države odvoji i pripoji drugoj državi, a pre toga, da se tu napravi neka nezavisna država. Taj deo naše zemlje zove se Kosovo i Metohija, napadnuta država jeste Srbija, a teritorijalno proširenje očekuje u konačnom - Albanija. Mislim da se radi o tome i da je to prouzrokovalo sve sukobe i netrpeljivosti koje, kao što znamo, ne traju od devedesetih godina, a najmanje od 1999. Ko je malo čitao istoriju, zna da sigurno možemo da pratimo dva veka unazad ovakve sukobe.

Istina je potrebna i u slučaju sagledavanja takozvanog problema Kosovske Mitrovice, odnosno Severne Kosovske Mitrovice. Istina, i malo dobre volje - da se ta istina prihvati. Mi se već duže vremena suočavamo sa prigovorima albanske strane, pojačanih od nekih međunarodnih krugova, koji su bliski lobističkim grupama, koje imaju za cilj da dokažu kako je na Kosovu i Metohiji, situacija sve bolja, kako nema sukoba između Srba i Albanaca, kako raste stepen poverenja i tolerancije među građanima Kosova i Metohije. Sve je znači u redu, ali po toj teoriji, postoji jedan veliki problem, koji se zove Severna Kosovska Mitrovica. Pa hajde da vidimo šta se to dešava u severnom delu Kosovske Mitrovice i po čemu je taj delić Kosova i Metohije tako značajan, da se sve više spominje kao jedna od glavnih prepreka za uspostavu mira na Kosovu i Metohiji.

Problem je u tome što je severni deo Kosovske Mitrovice jedini pravi multietnički prostor Kosova i Metohije. Jedino u severnom delu Kosovske Mitrovice žive Srbi i Albanci zajedno i jedino se tamo Srbi, kako tako, osećaju sigurnima. E sad, pitanje je zašto? Zato što su u većini, zato što imaju osećanje da utiču na svoju bezbednost, što imaju i geografsku vezu sa Srbijom, što je takođe veoma značajno. Inače, plašim se da je drugačije, da bi i sever Kosova i Metohije bio odavno napušten.

U severnom delu Kosovske Mitrovice ne mislim da teče med i mleko za ljude albanske nacionalnosti, ali oni ipak tamo žive, skoncentrisani su u naseljima Bošnjaka Mahala i tri solitera. Ta naselja su mostovima preko Ibra, povezana sa južnim delom grada. Albanci u njima žive relativno mirno, bez većih problema, uz redovnu komunikaciju sa svojim rođacima i sunarodnicima, u južnom delu grada.

Postoji takozvano Mikro naselje, gde izmešano žive Albanci i Srbi i gde, na našu radost, zaista na našu radost, stepen međusobne tolerancije za te uslove prilično je visok. Ne smemo zaboraviti jednu stvar, koju možda međunarodni predstavnici zaboravljaju. U Bosni, gde smo imali krvavi rat, svaki treći brak je bio mešoviti, u Hrvatskoj svaki sedmi, na Kosovu i Metohiji - svaki šesnaesti i to isključivo u urbanim sredinama, a u ruralnim sredinama to nije poznato. Vrlo je teško za njih, a ja razumem njihovu potrebu, da se nametne, da se prosto na recept prepíše međuetnička tolerancija. Ali to mešanje, bojim se, po ovim podacima koje imamo, nije baš nešto što je postojalo ni ranije.

Znači, ne računajući nekoliko enklava u kojima Srbi žive sada, kao u koncentracionim logorima, na ostalom delu Kosova i Metohije, Srbi su više manje proterani, nema ih. U nekim delovima su pobijeni, žive kao interno raseljena lica u tim enklavama, ili žive na teritoriji centralne Srbije, Crne Gore, ili su otišli u treće zemlje. Zatiču se tragovi srpskog postojanja, ruše se bogomolje, crkve i manastiri, ruše se groblja i sve što bi moglo da svedoči o srpskom vekovnom trajanju na prostorima Kosova i Metohije. To možemo da nazovemo potpunim i sveobuhvatnim etničkim čišćenjem. Nikome izgleda ne predstavlja problem što danas nema Srba u Prištini, što ih nema u Prizrenu, nema ih u Peći, nema ih u Vučitrnu. Sa Kosova i Metohije, proterano je 250.000 Srba i drugih nealbanaca.

Tačno je da na velikom delu Kosova i Metohije, nema više napada na Srbe, ali nema ih zato što tamo nema ni Srba. To ne znači da je došlo do napretka u međunacionalnim odnosima. Znači samo da je napravljeno etničko čišćenje na tim područjima.

Plašimo se i mi u Beogradu, i Srbi u severnoj Kosovskoj Mitrovici da na ovaj način Albanci, i uz pomoć nekih delova međunarodne zajednice, hoće da reše tzv. problem severne Kosovske Mitrovice i otuda je toliki (a ovo sad zaista govorim kao psihijatar, a ne kao političar) opravdan strah. Jer svako ko je imao neko loše iskustvo, ima frustraciju. Svako ko ima malo pameti u glavi i ko testira realnost, nastoji da organizuje svoj život tako da mu se ta frustracija ne ponovi i da zaštiti sebe i svoje bližnje. Logika koja, bojim se postoji na svim stranama da će problem nestati kada nestanu Srbi, prisutna je u svim glavama. Zato neki idu ka tom rešenju, a drugi, odnosno Srbi, plašeći se tog rešenja, čine sve da do njega ne dođe.

Službeni Beograd i cela Srbija gledaju na Severnu Kosovsku Mitrovicu kao na model, naravno model koji treba doradivati, mogućeg opstanka i života Srba na Kosovu i Metohiji. Beograd nema želju, kao što to neki tvrde, da preko severne Kosovske Mitrovice destabilizuje Kosovo i Metohiju i održava stalno tu tenziju povećanog rizika. Naprotiv, Beograd hoće da na ovom primeru, pokaže međunarodnoj zajednici da je upravo to jedina forma koja garantuje Srbima opstanak na Kosovu i Metohiji. Otuda plan o decentralizaciji Vlade Srbije i želja da se sistemom teritorijalnih celina, opština sa srpskom većinom, zaštite preostali Srbi i nealbanci i da se omogući opstanak i život dostojan čoveka onima, koji žele da se vrate, ali pre svega, prvo opstanak a potom povratak.

Kroz perspektivu neposredne teritorijalne naslonjenosti opština Zvečan, Leposavić, Zubin Potok, na severni deo Kosovske Mitrovice, otvara se perspektiva stabilizacije severnog dela Kosova i Metohije. Imajući u vidu geografski, politički, a verujte mi i

psihološki aspekt, značaj ovog grada za preostale Srbe na Kosovu i Metohiji je ogroman. Povezivanje teritorija, formalizovanje njihovog statusa, imalo bi za posledicu ogroman podstrek za opstanak Srba na Kosovu i Metohiji.

Solidan putokaz u tom smislu, mogla bi da budu pozitivna iskusta iz nekih drugih delova bivše nam domovine SFRJ, kao što su Mostar, kao što je Brčko, kao što je Skoplje i Struga. Pozicija vlasti u Beogradu, u odnosu na ono što se događa, ili bi trebalo da se događa na Kosovu i Metohiji, jasno je određena rezolucijom 1244. Ta određenost neprekidno je izložena pritisku i napadima od strane privremenih institucija samouprave, ponekad nažalost, potpomognutih i od strane UNMIK-a.

Kao malo ohrabrenje, tumačim neke signale, koji u poslednje vreme dolaze iz Prištine. Tu pre svega mislim na sve izraženiju volju da se razgovara, jer bez dijaloga, nigde nećemo stići naravno. U tom smislu treba sagledavati i nedavno održani sastanak u Beču, gde su se za istim stolom našli predstavnici Vlade Republike Srbije i Privremenih kosovskih institucija. Srbija ima pravo i obavezu da na Kosovu i Metohiji štiti svoje interese, a njih nije malo, da štiti svoje građane, svoju imovinu, svoju kulturnu baštinu. To pravo, uz ostalo, proističe i iz pomenute rezolucije.

Kosovo i Metohija su trajno utkani u naš nacionalni identit i predstavljaju duhovnu vertikalnu srpskog naroda. U toj vertikali nikada nije bilo, pa ni danas, mesta za netolerantnost. Srbi to u vrlo teškim uslovima, uz svakodnevene provokacije, dokazuju više, ili manje, u severnoj Kosovskoj Mitrovici. Dokazuju svoj osećaj za tolerantnost, za uvažavanje nacionalnih, kulturnih i drugih posebnosti. Ja znam da i ovde ima problema, ali globana situacija zaista se razlikuje od situacije koju sam videla u Prištini. Sve ono što Albanci, na žalost, nisu pokazali u Prištini, u Peći, u Prizrenu, tamo gde su oni većina, Srbi su ipak uspeli da donekle pokažu u Severnoj Kosovskoj Mitrovici, gde su oni većina".

Diskusija o javnim servisima u gradu

Miodrag Ralić,

član Savetodavnog tela za severni deo Kosovske Mitrovice

Iako je obaveza svakog pojedinca u urbanoj sredini da doprinosi održavanju svoje zajednice i okruženja, nakon rata 1999.godine, u severnoj Kosovskoj Mitrovici, došlo je do poremećaja sistema vrednosti, obaveza i dužnosti stanovništva. Ne poštuju se mnoga pravila, pa su problemi u svim sferama života ovog (podeljenog) grada iz dana u dan sve veći.

Skoro da i nema dokumentovanih stručnih i praktičnih rešenja urbanog haosa, kao ni pokušaja rehabilitacije odeljenja za urbanizam, čime bi se znatno uticalo na udobnost života i rada.

Danas je severna Kosovska Mitrovica na raskršću i velikoj prekretnici. UNMIK, KFOR i ostale međunarodne organizacije ne čine dovoljne napore da sa relevantnim činionicima na terenu, zavedu red. Naprotiv, evidentni su pokušaji razbijanja društvene strukture grada, u saradnji sa spornim pojedincima, koji nisu viđeni kao predstavnici naroda.

Postoji ozbiljna sumnja koliko smo svesni sve većeg propadanja upravljačkih struktura, kao i kompletne društvene zajednice. Time se slabi naš identitet, kultura i kvalitet života. Pored urbanog, evidentna su ekonomsko i socijalno urušavanje zajednice u ovom gradu.

Šest godina posle rata, ovaj deo grada se našao u ćorsokaku. Hitna je potreba da se problemi sagledaju, a zatim predlože konkretna rešenja.

Najveći deo grada izložen je divljoj gradnji, što bi u perspektivi trebalo da znači rušenje tih nelegalno podignutih objekata. Većinski deo stanovništva se do rata izdržavao prihodima od ostataka nekadašnjeg velikog industrijskog giganta, „Trepče“, i ta se industrija definitivno raspala nakon rata. Kada velikom broju nezaposlenih dodamo i značajan priliv izbeglih Srba iz ostalih delova pokrajine, koji su u našem gradu pronašli utočište u leto 1999. onda se ne treba čuditi 'limenkama' na trotoarima čitavog grada, jer je za mnoge to jedini izvor prihoda.

Grad se u urbanom smislu razvijao stihijski - neplanski, dok se posle rata podelio, tako da su i zone, koje su imale različitu namenu, ostale na različitim stranama.

Tako recimo, industrijska zona ostala je u južnom delu grada, gde je bilo zapošljeno oko 80% gradskog i prigradskog stanovništva.

Takođe, zona sporta i rekreacije ostala je na južnoj strani, pored obale reke Ibar, nama jako blizu, ali i daleko.

Radna zona, u kojoj su poslovni i administrativni objekti, ostala je u južnom delu grada, kao i komunalni objekti.

Recimo, JKP vodovod Ibar, bavi se proizvodnjom i distribucijom pijaće vode za područje severnog dela Kosovske Mitrovice i Zvečana. Do juna 1999 godine, preduzeće je brojalo ukupno 135 radnika, a od juna 1999. godine, preduzeće ima ukupno 82 radnika. Pre dolaska UNMIK-a i KFOR-a, kao što je rečeno, preduzeće se bavilo proizvodnjom i distribucijom vode za područja opština Kosovska Mitrovica, Zvečan, Vučitrn i Srbica.

U sastavu preduzeća, bila je i fabrika vode u Šipolju, kapaciteta **450 l/sec** pijaće vode, čija je procenjena vrednost oko 9.000.000 evra. Kapacitet ove fabrike bio je ograničavajući faktor daljeg širenja vodosistema. Zbog toga, postojala je odluka, kojom se zabranjuje novo priključenje sela i prigradskih naselja u svim opštinama, pre nego što se izvrši proširenje kapaciteta fabrike vode. Nakon dolaska međunarodnih snaga, radnici ovog preduzeća izgubili su pristup fabrici vode i čitavom vodovodnom sistemu južno od reke Ibar.

Moram napomenuti da su do juna '99 godine, svi korisnici bili uredno snadbeveni pijaćom vodom, sa povremenim restrikcijama i to samo u letnjim mesecima. Od juna '99 godine, vršeno je nekontrolisano proširenje vodovodne mreže na jugu, a posebno priključenje seoskih domaćinstva, a svima je poznato da su to najveći i najnesavesniji potrošači pijaće vode, obzirom da vodu troše za polivanje bašti, voćnjaka itd.

Ono što treba naglasiti je to da su fabriku vode u Šipolju izgradili radnici Kosovske Mitrovice i Zvečana, sredstvima samodoprinosu. To znači da su radnici, koji su živeli u Kosovskoj Mitrovici i Zvečanu, odvajali novac od svojih plata 15 godina i na taj način izgradili fabriku vode za svoje potrebe.

Političkim odlukama ondašnjeg komunističkog režima, voda je oduzeta od građana ove dve opštine i odvedena u Vučitrn i Srbicu.

Sada smo došli u apsurdnu situaciju – građanima, koji su svojim sredstvima izgradili fabriku vode, ista je oduzeta i danas je oni najmanje koriste.

Danas, građani severne Kosovske Mitrovice, u idealnim uslovima, imaju vodu 13 sati dnevno i to na nižim kotama, dok oni na višim samo 2-3 sata i to u jutarnjim časovima. Na jugu, Albanci nemaju vode samo 6 sati svaki drugi dan i to od 00 do 06 časova.

Obzirom na nedovoljne količine vode, koja dolazi sa juga, neophodno je što pre krenuti sa pronalaženjem drugog načina za trajno regulisanje vodosnabdevanja ovog područja. U tom smislu, rukovodstvo preduzeća je i pokrenulo aktivnosti i trenutno se razmatraju kao ideja dve varijante. U obe varijante, planira se izgradnja postrojenja za prečišćavanje vode kapaciteta 200 l/sec.

Po nekim prethodnim analizama, za ovakav način rešavanja vodosnabdevanja, potrebno je oko 7-8.000.000 eura, ali je za početak neophodno izdvojiti oko 200.000 eura za izradu glavnog projekta.

O kanalizacionom sistemu, u ovom trenutku se neću mnogo zadržavati, jer on i nije u tako lošem stanju. Neka uska grla koja postoje u gradu, se mogu i u hodu rešavati. Međutim, kada je kanalizacioni sistem u pitanju, najveći problem je nepostojanje sis-

tema i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda. Mišljenja sam, da sve aktivnosti vezane za otpadne vode, treba usmeriti u pravcu obezbeđenja sredstava za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.

Šta reći o drugom JKP „Standard“, nego da ima četiri radne jedinice. RJ Čistoća se bavi održavanjem javne higijene u gradu (čišćenje, pranje i metlanje ulica, trgova, trotoara), iznošenjem i deponovanjem smeća, a koja je do juna '99 godine bila smeštena u južnom delu grada. Ova RJ je raspolagala sa površinom od 1,4^{ha} na kojoj je bila upravna zgrada površine 200 m², garaže i magacini, površine oko 1.000 m². Takođe, raspolagali su sa 10 specijalnih komunalnih vozila, 2 kamiona, 5 traktora, buldožerom i utovarnom lopatom. Od svega toga, sa juga su uspeli da izvuku samo 2 specijalna komunalna vozila i 1 kamion.

Danas, šest godina kasnije, ova radna jedinica je od stranih donatora uspela da se opremi sa još 3 specijalna komunalna vozila, čija je starost 10 i više godina, što naravno iziskuje i veće troškove održavanja.

Druga RJ, „Hortikultura“ obavljala je sve vrste hortikulturnih usluga, kao i održavanje groblja i pružanje pogrebnih usluga. Bila je locirana u naselju Tamnik, u južnom delu grada, na površini od 2,00^{ha}, na kojoj je bila podignuta upravna zgrada površine 100 m², magacinskog prostora površine 350 m² i staklenika oko 100 m².

Kada smo kod groblja, moram da naglasim da se srpsko groblje nalazi na južnoj strani. Srbima je onemogućen pristup, groblje je uništeno, zaraslo u korov. U retkim prilikama posete ovom groblju, kada se organizuju zadušnice, uz pratnju UN policije, ili KFOR-a, porodice ne mogu da nađu grobno mesto svojih najmilijih, zbog zapuštenosti groblja.

Nasuprot tome, muslimansko groblje, koje se nalazi na severu, netaknuto je.

Treća RJ- pijaca pružala je sve vrste pijačnih usluga, imala upravnu zgradu 150 m², zgradu za prodaju mlečnih proizvoda 140 m², kao i plac za prodaju od 700 m² i 2,8^{ha} placa za prodaju drvene građe.

Danas, građani severne Kosovske Mitrovice, pijačnu trgovinu obavljaju subotom u najfrekventnijoj (glavnoj) uluci u gradu. Oni izazivaju saobraćajni kolaps, ugrožavajući pored sopstvenih života i ostale učesnike u saobraćaju.

Kada se uzme u obzir sva gore navedena imovina ovog preuzeća, kojoj još treba dodati upravnu zgradu površine 200 m², proizilazi da je JKP „Standard“ na južnoj strani, ostavilo imovinu vrednu par miliona eura.

Ima još jedna RJ koja pripada ovom komunalnom preduzeću, a to je RJ „Termomit“, koja se bavi pružanjem usluga daljinskog grejanja, a nalazi se na severu.

U nju se investiralo i pre rata i posle rata. Međutim, ona nikad nije grejala više od 2 škole. Evropska agencija za rekonstrukciju uložila je 2-2.500.000 eura za proširenje kapaciteta i toplifikaciju grada. No, grad je trenutno raskopan, zbog čega je saobraćaj u kolapsu. Građani neće imati nikakve koristi od toga, jer se nisu obezbedila sredstva za

kreditiranje, odnosno za ugradnju grejnih tela po stanovima, tako da će i ove godine, ova RJ grejati samo dve škole i studentski dom .

Građani izražavaju jaku sumnju u ispravnost tendera za toplifikaciju, zbog kontroverzi oko kredibiliteta izvođača radova. Voleo bih da se svi time pozabavimo.

Da bi ovo komunalno preduzeće pružalo građanima očekivane usluge, neophodno je obnoviti vozni park, obezbediti nove kontejnere, posipačicu soli, auto usisivač za čišćenje grada, motorne kosačice, obezbediti pijačni prostor, a u skoroj budućnosti videti mogućnost da se napravi neko postrojenje za reciklažu otpadnog materijala.

Kada se govori o Elektrodistributivnom sistemu severne Kosovske Mitrovice, a možemo slobodno reći i o celom severnom delu KiM, moramo istaći da nakon juna '99 godine, dolazi do velike energetske nestabilnosti. Nakon proterivanja radnika srpske i ostalih nealbanskih nacionalnosti iz elektrana, sa kopova i elektroprenosa, više nemamo nikakav uticaj na proizvodnju i prenos električne energije. Nalazimo se u teškoj situaciji. Komunikacija se obavlja isključivo preko službenika UNMIK-a. Nakon 7 dana od dolaska predstavnika međunarodne zajednice 1999. god. iz poslovne zgrade, koja se nalazi u južnom delu grada, radnici Elektro Distribucije Kosovske Mitrovice su grubo proterani i delatnost nastavljaju u severnom delu grada, u 2 prostorije od dvadesetak kvadrata.

Severni deo, uključujući i južni deo Kosovske Mitrovice, u 1999. god. se nije napajao iz elektro-energetskog sistema Kosova, jer isti nije bio u stanju da proizvede toliko energije, koliko je potrebno za celo Kosovo. Te godine smo se napajali sa elektro-energetskog sistema EPS-a. Dotok energije je tada bio izuzetno uredan i siguran. Elektro distribucija uspeva te godine da održi elektro-energetski sistem, tako da potrošači ne osećaju promene u snabdevanju.

UNMIK (sektor energetike) vraća nas na elektro-energetski sistem Kosova u 2000. godini. Elektrane u Obiliću rade u još gorim uslovima. Vlada haos u energetske smislu, dešavaju se svakodnevni ispadi, koji traju po 10 i više sati. Kada se radi o planskim isključenjima, obično se dešava da se u javnosti objavljuje jedan režim restrikcije, a u praksi (na terenu) se redovno praktikuju drastična odstupanja na štetu građana, bez jasne informacije kada će se ta domaćinstva ponovo naći u sistemu. U tim okolnostima, trafostanica 35/10kv Mitrovica 1 radi u režimu preopterećenja.

U 2001. godini elektro-energetski sistem Kosova i dalje radi u nestabilnom režimu, opterećenje strahovito raste, sistem je na ivici izdržljivosti.

Od 2002. godine do 2004. godine, od države Srbije i Koordinacionog tela, dobijaju se određena sredstva u materijalu za održavanje, a takođe donacije stranih zemalja.

Država Srbija i Koordinacioni Centar, pored materijala za održavanje i investicionih ulaganja, obezbeđuje sredstva za izgradnju poslovne zgrade u severnom delu grada, u krugu postojeće trafo stanice.

U ovim okolnostima, u nastupajućem periodu, treba dati akcenat na izgradnji novih trafo stanica i rasterćenju postojećih energetskih objekata, dalekovoda i mreža. Neo-

phodno je uraditi proširenje trafo stanice 110/35 kv Valač, jer postojećim kapacitetom, kojim se napaja severna i južna strana Kosovske Mitrovice, obzirom na preopterećenje u zimskom periodu, ova trafo stanica realno je izložena opasnosti od ozbiljnih havarija. Od strane EPS-a, već je obezbeđen transformator snage 60mv i očekuje se njegovo instaliranje, a takođe je potrebno izvršiti rekonstrukciju i izgradnju novih dalekovoda od 35 kv, kako bi se obezbedilo rezervno napajanje u slučaju većih havarija.

Na žalost, i pored velikog broja održanih sastanaka sa KEK-om i UNMIK-om i opravdanog predloga za dobijanje licence operatera, predstavnici Elektrokosmeta nisu naišli na razumevanje. Iako su predlozi, civilizacijski i tehnički, apsolutno realni i prihvatljivi, očigledno da političke barijere sprečavaju njihovo ostvarenje.

I na kraju ovog izlaganja, moram istaći da su mnoge Vladine i NVO-e ulagale u severni deo grada, pritom ne želeći da konsultuju stručne službe, već je svaka radila za sebe što se snažno odrazilo na neplanski razvoj grada.

Jasno je da se na uređenju grada, treba početi od njegove okoline, a ne kako to obično biva, od trgova, bulevara, ili elitnih objekata, kakvih u severnoj Kosovskoj Mitrovici nema.

Glavni zadatak svih nas koji ovde živimo, mora biti kako uklopiti celu gradsku celinu u srodnu duhovnu organizaciju lepog stanovanja i radne sredine u zdravoj okolini.

Moram da pomenem na samom kraju tendenciju snažnijeg prisustva poroka. Ti poroci do skora nisu postojali u ovom gradu. Rasturanje i uživanje droga, trgovina belim robijem, izražen ulični kriminal, obično su izraženi u velikim gradovima. Međutim, severna Kosovska Mitrovica, iako na površini od samo 1 km², danas je sredina, koju snažno pritiskaju i ovi problemi. Razloge trebamo tražiti u posledicama rata - bezakonju, velikom prilivu međunarodnih snaga, izbeglica i ostalih pridošlica, i pre svega u nedostatku perspektive za mlade ljude da će u dogledno vreme živeti u demokratskom prosperitetnom i bezbednom društvu".

Direktor Bolnice u severnom delu Kosovske Mitrovice, Milan Ivanović o značaju javnih institucija na severu:

(transkript)

"Mislim da je bila tačna ocena, između ostalih i pokojnog premijera Đinđića, koji je rekao da je ovaj grad, da je ova bolnica otvorila i odškrinula vrata Srbiji za uspešno rešavanje pitanja Kosova i Metohije. I to se danas pokazuje u punoj meri, kada predstoje jako teški ozbiljni i dugi razgovori o Kosovu i Metohiji. Svakako da je status ovog severnog dela Kosova i Metohije glavni temelj i glavni adut u tim našim razgovorima. Naravno, i ljudi koji su ostali u takozvanim enklavama, u unutrašnjosti Kosova, koji su ipak imali primer Mitrovice i kao sedišta, ne samo političkog, već i bezbednosnog, kulturnog, moralnog, ekonomskog. I koji su takođe opstali, tako da se danas ovo pitanje ipak može rešiti na način, da obe strane, albanska i srpska ostvare svoje interese.

Da se desilo kompletno etničko čišćenje, danas ne bi bilo razgovora, danas ne bi bilo pregovora, jer imali bismo jednu skraćenu državu, izgubili bi Kosovo i Metohiju.

Mislim da je ova bolnica nesumnjivo jedan od stubova, jedan od glavnih oslonaca države Srbije na Kosovu i Metohiji. To se pokazuje i u izveštajima Međunarodne krizne grupe, koja je proalbanska i antisrpska, i koja je još 2002. godine u svojim izveštajima, pokušavala eto da reši pitanje Kosova i Metohije, ali na način kako bi ga Albanci rešili - ukidanjem srpskih institucija na severu, a posebno hapšenjem ljudi sa mosta i uvođenjem čak i sankcija Srbiji zbog rada ovih paralelnih institucija. To se pokazuje i u izveštaju ove godine, Međunarodne krizne grupe, u kome Međunarodna krizna grupa, osim uslovne nezavisnosti, znači kao neskriveni albanski lobisti, zagovara i fizičku okupaciju naših institucija, pre svega bolnice. Očigledno je koliko je ova bolnica, ovaj grad, ovi ljudi, kolika su bili smetnja etničkom čišćenju i na taj način, ostvarenju albanskih ekstremnih ciljeva, u stvaranju nezavisne države na Kosovu putem nasilja.

Poznato je da se mnogo toga nametalo ovoj bolnici. Na pr. dovođeno je i oko 400 albanskih zdravstvenih radnika. Mi smo se tome suprostavili, jer se broj radnika povećavao od prvobitnog. Na kraju, oni su napustili ovu bolnicu. Mi smo tada 1999. godine ukazivali da se ne radi o zdravstvenim radnicima, već o ekstremistima i albanskim teroristima i znali smo da nemaju diplome zdravstvenih radnika. Pripadnici OVK su se predstavljali kao lekari i tehničari, frizerke predstavljale kao medicinske sestre.

Tri meseca su Srbi održavali proteste po pola sata i to po vrlo hladnom vremenu. Svakodnevno su se okupljali ovde u Centru. Kao što rekoh, Albanci se nisu držali dogovora, dovodili su ljude koji su bili pripadnici OVK, koji su bili obučeni u crno. Počelo se sa provokacijama, sa napadima na naše radnike. Mogu da kažem i to da smo mi pomagali albanskim pacijentima kada bi u operacionim salama njihovi zdravstveni radnici zabrljali neke stvari i kada je pretio fatalan završetak tih operacija, zbog krvarenja koje nisu mogli da zaustave. Naši lekari su tada 'uskakali' i završavali te operacije, na pr. carske rezove koje oni nisu mogli da izvedu. Znam i to da oni nisu, iako znaju srpski jezik, hteli da govore srpski.

Između ostalog, pokušali su da zauzmu određene prostore, pa smo imali jednu veliku gužvu, gde su oni hteli da izbace naše sestre, lekare, naše instrumentarke, da oni zauzmu taj prostor.

Kako kažu stariji, bilo, ne ponovilo se, ali bilo je zaista tri meseca svakodnevene borbe, napetosti, provokacija.

Bolnica je oduvek insistirala na sardnji sa međunarodnom zajednicom. Mi shvatamo situaciju i shvatamo rezoluciju 1244 i sporazum koji je naša država potpisala. Tako da je postojala jedna saradnja sa UNMIK-om. Danas su uglavnom nadležnosti prebačene na albanske institucije i od tada, te saradnje više nema. Recimo, jedan od tih primera jeste da je u poslednje dve godine, podeljeno ukupno 200 aparata za hemodijalizu na Kosovu, a ovoj bolnici, iako jedinoj srpskoj bolnici, nije dat nijedan aparat. Ranije se isporučivao materijal za hemodijalizu, kao i sistemi, koji su dosta skupi. Međutim, od prenosa nadležnosti na kosovske institucije, taj materijal za hemodijalizu se ne isporučuje.

Kao što je severna Mitrovica jedina multietnička urbana sredina nažalost, jer svi ostali gradovi su monoetnički - albanski, tako da je i ova bolnica jedina multietnička bolnica. U našoj bolnici ima oko 70% Srba među zaposlenima, a ovo ostalo čine Goranci, Bošnjaci, Muslimani, Crnogorci, Hrvati, Slovenci. Ima i Albanaca. Na pr. moj pomoćnik direktora za pravne poslove je Albanka. Ona je i pre radila i sada. Kao što su i naši pacijenti različitih nacionalnosti. Mi smo i u vreme bombardovanja ukazivali pomoć Albancima. Oni imaju mogućnosti za lečenje i to ćemo poštovati i dalje.

Najčešći problemi sa kojima se ova ustanova susreće su proizašli iz situacije u kojoj se našlo Kosovo i Metohija. Loši tehnički uslovi, koje kosovske privremene institucije i međunarodna zajednica nisu uspele da obezbede. I dalje imamo struju niskog napona, koja stalno nestaje, tako da se aparati često kvare. Tu su česti nedostaci vode, zatim problemi administrativne prirode na ovoj granici sa UNMIK-ovom kosovskom carinom, sa PDV itd. To su osećaji nesigurnosti, gde postoji taj stres, koji utiče svakako na sve ljude i zbog cele te situacije neizvesnosti. Imamo i nemogućnost komunikacije. Naši pacijenti, koji dolaze iz unutrašnjosti, ne mogu slobodno da se prebace. Ne postoji sloboda kretanja, koju nije obezbedila međunarodna zajednica. Tako da dolaze pacijenti sa velikim zakašnjenjem, često u fazi kada im se i ne može na pravi način pomoći, kada je bolest poodmakla, pa su komplikacije veće, lečenje duže i posledice nesagledive.

Kad govorim o političkom aspektu, pre svega o predstojećim razgovorima o statusu, status nezavisnog Kosova nećemo prihvatiti i to je neprihvatljiv status za nas. U slučaju takvog rešenja, eto ne volim na to ni da pomislim, a ni da kažem, ali svakako da ćemo učiniti sve da se odbranimo, da ćemo se suprostaviti takvom nametanju nečega što je inkompatibilno sa našim životom i našim opstankom ovde.

I u uslovima kada Kosovo nije nezavisno, kada vlast ima međunarodna zajednica, čini se nasilje, čini se bezobzirno kršenje ljudskih prava Srba, čini se kulturni genocid, čini se etničko čišćenje nad Srbima. Šta bi se onda desilo ako bi Kosovo bilo nezavisno? To je valjda svima jasno. Znači, suprostavićemo se svim sredstvima kojima možemo, branićemo naše domove, u meri u kojoj to budemo mogli. I svakako, najvažnije da i u takvoj situaciji, a ja očekujem da se ne može, da se neće dogoditi, jer bi to bio definitivni poraz eto, one ideje međunarodne zajednice o multietničnosti Kosova... Definitivno bi to bio njihov poraz, ali neprihvatanjem takvog rešenja, destabilizovaće se ovo područje, ne samo ovo, destabilizacija će se osetiti ne samo na Balkanu. Tako da ćemo mi imati pravo da povratimo ono što nam je oteto nasilno. Kažu: nasilno oteto, to je i proketo. Tako da mislim, da bi se nametanjem jednostranog rešenja, ostvarilo jedno područje stalnog sukoba.

Mislim i da međunarodna zajednica mora da uzme u obzir naše interese i da napravi jedno kompromisno rešenje u interesu svih kojima će omogućiti da žive na svojoj teritoriji u svojim institucijama, da ostvaruju svoja prava i da dobiju bezbednost i slobodu kretanja".

Iz diskusije o bezbednosti Predsednika odbora Skupštine Republike Srbije za Kosovo i Metohiju, Dušana Prorokovića:

(transkript)

„Ja bih analizirao bezbednost sa tri aspekta. Jedan je panalbanski, ili makroregionalni pristup, drugi je kosovski, ili mikroregionalni pristup i treći je lokalni aspekt - aspekt bezbednosti u samoj Kosovskoj Mitrovici.

Kada govorimo o makroregionalnom, ili panalbanskom aspektu, podsetio bih prvo na izveštaj Centralne obaveštajne agencije Sjedinjenih Američkih Država, u kojem se govori da preko Kosova i Metohije ide jedan od tri glavna pravca za tranziciju narkotika ka zapadnoj Evropi. Ovo nije problem koji je doneo KFOR, ili UNMIK na Kosovu i Metohiji. Ovo je problem koji traje mnogo, mnogo duže i koji ni naši organi bezbednosti nisu uspeali da reše kada smo živeli u bivšoj, velikoj Jugoslaviji. Međutim, ovo je problem koji u poslednje vreme eskalira.

Prema procenama pojedinih evropskih NVO-a, Kosovo i Metohija su danas najveće skladište robnih rezervi narkotika u Evropi i to je ozbiljan bezbednosni problem i za Bliski Istok i za EU. U prilog ovome ide i jedna analiza Centra za menadžment iz Beograda, doktora Aleksandra Fatića, koji se poziva na zaključke bezbednosnih struktura Evropske Komisije, koji su došli do podataka da se recimo, Oslobođilačka vojska Kosova, u početku finansirala sa nekih 50% od prihoda od narkotika, a na kraju je taj udeo u julu 1999. bio 100%.

Takođe, ono što predstavlja makroregionalni problem stabilnosti, jeste formiranje panalbanskih paravojnih formacija. Mi smo imali dve panalbanske paravojne formacije. To je ONA, a posle nje je formirana ANA, i preko tih sistema ugrožavanja stabilnosti, videli smo da je granica permeabilna, ili semipermeabilna. Protok oružja ljudi i tehnike se obavlja vrlo efikasno između različitih delova u regionu. Međunarodna zajednica, Srbija i Makedonija, koje su pokušale da igraju konstruktivnu ulogu, u jednom trenutku, u smirivanju krizne situacije, nisu mogle da se suprostave ovom problemu.

Jula 1999. godine, KFOR, ali pre svega NATO, kao jedna mnogo šira multinacionalna koalicija, došli su na Kosovo. Svi su mislili da je sukob tada završen. Međutim, desilo se da je sukob samo preseljen u Preševo, Bujanovac i Medveđu. Uz veliku pomoć Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju, i velike političke ustupke, koje je Beograd napravio lokalnim Albancima, mi smo mislili da smo rešili problem u Preševu, Bujanovcu i Medveđi. Međutim, posle tri meseca, taj sukob se preneo u zapadnu Makedoniju, pogotovo u oblast zapadne Makedonije, koja se prirodno oslanja na granicu sa SCG i Albanijom. Poslednji izolovani incidenti, koji se dešavaju ne samo na Kosovu, nego recimo i u Konarevu u Makedoniji, pokazuju da ovaj problem rasformiranja paravojnih, panalbanskih struktura, ni izbliza nije rešen.

Sve su ovo teme, koje mislim da treba da budu teme i u EU, nešto manje i u Savetu Evrope. Mislim da kontinentalne bezbednosne strukture treba tim pitanjem da se pozabave, kako bismo ih što pre počeli da rešavamo, jer ja uopšte ne gajim iluziju da ćemo ih brzo rešiti.

Što se tiče mikroregionalne stabilnosti, odnosno mikroregionalne bezbednosti, bezbednosti na nivou Kosova, moram da kažem da je bezbednost na Kosovu i Metohiji dokaz da standardi nisu ispunjeni.

Mi smo u prethodnih 6 godina, imali preko 900 izolovanih etnički motivisanih incidenata, uperenih protiv srpske etničke zajednice na KiM-u. Na žalost, preko 100 je bilo sa tragičnim posledicama, dakle - ubistva. Pod ove izolovane incidente računam sve, od paljena kuća, kamenovanja autobusa, do svirepih ubistava, kakvi su recimo bili u opštini Lipljan, ili opštini Peć, u enklavi Goraždevac. Svi ovi izolovani incidenti su kulminirali kada je došlo do jedne organizovane, informaciono potpuno zatvorene akcije, koja se dogodila 17. marta. Najveće razočaranje za nas u Beogradu jeste bilo to što su dojavni signali, poruke, lozinke, telekomunikaciona mreža, korišćeni kao da se radi o KPS-i ili KZK-u. Dakle, infrastruktura, koju je međunarodni faktor ovde uspostavio, iskorišćena je u svrhu etničkog čišćenja. Ja ne želim da tvrdim, niti mogu, da su pripadnici KPS-e, ili KZK-a učestvovali u tome, ali jedna infrastrukturna i logistička podrška je evidentno postojala.

Celokupna ova situacija predstavlja jednu zapaljivu smešu. Pogotovu ako uporedimo ekonomske i socijalne podatke. Na Kosovu je danas, u albanskom entitetu, a ni u srpskom nije mnogo bolja situacija, oko 70% nezaposlenih. Prihod po članu domaćinstva, kreće se između 40-50 €. To jeste baza za laku manipulaciju od određenih ekstremnih pokreta i može predstavljati izazov za jednu širu nestabilnost, na prostoru celog Kosova.

Takođe, želeo bih da podsetim na intervju predsednika Vlade Kosova, gospodina Bajrama Kusumija, od pre mesec dana, datog beogradskom listu Politika, gde se on praktično žali da postoje potpuno paralelne strukture na KiM, koje albanska politička elita niti može da kontroliše, niti može u bilo čemu da spreči. Verujem da su te paralelene kosovske strukture odgovorne i za 17 mart i za niz ovih izolovanih, etnički motivisanih incidenata, ali se postavlja pitanje ko će se njima i na koji način suprostaviti?

Kada govorimo o lokalnoj bezbednosti, bezbednosti u severnoj Mitrovici, ona je tokom svih ovih 6 godina bila konstantno napeta. Mi smo imali, a i danas funkcioniše taj sistem, 5 sedišta okruga na KiM. Ako pogledamo, jedino sedište okruga, jedina urbana sredina koja je ostala multietnička, jeste Mitrovica, odnosno severna Kosovska Mitrovica kao njen deo.

U Prištini imamo samo zgrade YU programa, u kojima trenutno živi par desetina Srba. U Peći i Prizrenu, Prizrenu pogotovu, posle 17 marta, više nemamo Srba. U Gnjilanu je njihov broj zanemarljiv i ako se gleda relativna, i ako se gleda apsolutna cifra. A u Mitrovici je stanje nešto drugačije.

U severnom delu, ipak živi oko 15% ljudi koji nisu Srbi. Najveći broj među njima, dakle između 10% i 12%, su Albanaci. S obzirom na to, mislim da možemo biti zadovoljni bezbednošću u Mitrovici, jer nije bio preterano veliki broj incidenata. Meni je teško da ovo kažem, jer mislim da ubistvo jednog čoveka u Bošnjačkoj Mahali jeste velika tragedija, ali praktično do 17. marta, nismo imali onaj procenat incidenata, koji smo imali u ostalim sredinama na Kosovu i Metohiji.

Rekao bih da posle uklanjanja kontrolnih punktova, mi imamo jednosmeran sistem bezbednosti u Kosovskoj Mitrovici. Jednosmeran u tom smislu što Albanci iz južnog dela, dolaze u severni deo, prelazeći most i odlazeći u Bošnjačku Mahalu, ili tri solitera, ali nemamo i taj slučaj da Srbi iz severnog dela, mogu da odu u južni deo i bezbedno bilo šta urade. Takođe, ukoliko pogledate komunikaciju Zubin Potok - Kosovska Mitrovica, još jedanput možete videti da niti postoji elementarna bezbednost, niti su standardi ispunjeni. Srbi jednostavno ne mogu da koriste kraću relaciju od Zubinog Potoka, preko Žabara i južnog dela Mitrovice, do severnog, nego moraju da idu okolnim putem i preko Zvečana da dolaze u Kosovsku Mitrovicu".

Bezbednost Mitrovica 1999 - 2005

Džo Napolitano

bivši komandir regionalne UNMIK policijske stanice u Mitrovici

joenapolitano@yahoo.com

„S početka 2000. godine jedan vodeći američki političar je Mitrovicu nazvao "najopasnijim gradom u Evropi." U to vreme Mitrovica je bila zahvaćena ciklusom nasilja, a žrtve su podjednako bile iz svih zajednica, uključujući i žrtve iz redova policije i KFOR -a.

Danas je Mitrovica znatno drugačija u poređenju sa onim kako je izgledala pre 6 godina. Bila je krajnje militarizovana, grad policajaca, vojnika, bodljikave žice i uvek prisutne tenzije. Dan za danom, ljudi su živeli u strahu i nesigurnosti. Incidentne situacije bile su svakodnevna pojava, a nemiri širih razmera su se redovno događali. Zajednica na severu Mitrovice, koju su činile i izbeglice iz svih krajeva Kosova osećala se odbačeno i izolovano. Nasilje i reakcija na nasilje vodilo je daljem otuđivanju, gorčini i pesimizmu.

Greške su činjene sa obeju strana ali su se istovremeno sticala i iskustva. Shvativši problem, a u pokušaju da iznađe smislaono rešenje, policija je nastojala da ostvari lokalne kontakte. Vremenom je napustila stav konfrontacije sa zajednicom i zamenila ga nastojanjem da ostvari saradnju. I, po prvi put je mogla patrolirati uz opšti pristanak.

Sarađivala je sa vođama obeju zajednica, te bila u stanju da razreši mnoge probleme, koji, bi u slučaju ignorisanja, rezultirali javnim neredima, uništenjem imovine, i verovatno gubitkom mnogih života. Kroz partnerstvo i podršku zajednice ostvaren je izvestan progres. Funkcionisanje policije se dodatno razvilo i prešlo čak u jednu novu fazu, odnosno, fazu prenosa ovlašćenja sa UNMIK policije na KPS-u. To je nešto u šta se teško moglo poverovati čak i pre tri godine.

Prihvatanje rada međunarodne policije i KPS-e predstavljalo je teško stečenu pobjedu. Ipak, i pored napretka koji je ostvaren, još je mnogo toga ostalo da se reši. Brige, tenzije i problemi, koji su nekada bili sastavni deo života u Mitrovici prisutni su i danas. Što je bliži dan rešavanja pitanja konačnog statusa, to je i nesigurnost u ono što budućnost nosi sve jača. Ukoliko zabrinutost stanovnika severne Mitrovice bude ignorisana, ciklus nasilja, koji je nekada bio svakodnevica u ovome gradu, lako se može povratiti. Svaki napredak, koji su pripadnici međunarodne policije i KPS-e postigli, radeći sa zajednicom, bila bi prva nesrećna žrtva nerešenih političkih pitanja.

Posmatrajući pitanje Kosova sa šireg stanovišta, treba napomenuti da pustošenje i destrukcija do kojih je došlo marta meseca 2004. godine, mora služiti kao nešto što će stalno opominjati na opasnost koja u regionu vlada, ka i na njegovu nestabilnost. Poverenje u sposobnosti međunarodnih bezbednosnih snaga da zaštite nealbansko stanovništvo je izgubljeno. Izgubljeni su životi, razoreni domovi i zajednice. Od ovih katastrofalnih događaja pa do danas, KFOR i policija su učinili ogromne napore kako bi pokazali da će odgovor na sličan izliv nasilja biti čvrst i efikasan. Međutim, sada samo dela, a ne reči mogu zadovoljiti pojedince i zajednice koji su zaista propatili.

Iskreno se nadam da će u budućnosti Mitrovica izgledati drugačije i da će u njoj vladati bezbednost i stabilnost, kao i da će imati dovoljno posla za sve. Ni jedan proces iznalaženja rešenja ne sme biti brz. Životi običnih građana zavise od toga. Mir se mora tražiti kroz dijalog, a kada se jednom uspostavi, mora se dalje održavati kroz partnerski odnos i rad sa zajednicom. Mir se ne može steći silom.

Zona poverenja

Zona poverenja je uspostavljena početkom 2000. godine. U to vreme, gledano iz perspektive policije, ona je predstavljala način da se Srbi i Albanci razdvoje, te da se umani mogućnost izbijanja konflikta i građanskih nereda. U tom smislu, njeno uspostavljanje je bilo efikasno. Ipak, prigovor od strane Srba bio je da se broj nealbanskog življa koji je nastanjivao ovu "tampon zonu" umanjio. Ova pojava nije uočena samo u Bošnjačkoj mahali, već i u naselju "Tri solitera". Razlog za napuštanje mesta stanovanja kao takvog, bio je verovatno osećaj izolacije i straha koji su Srbi osećali kada bi živeli među većinskim albanskim stanovništvom. Iako su napadi i slučajevi zastrašivanja uočeni kod obeju strana, Srbi koji su živeli u ovim područjima, bez sumnje su se osećali ugroženi, uprkos naporima policije i KFOR-a da ih uvere u bezbednost života u tom području.

Most u Mitrovici 17. marta

U danima koji su prethodili 17. martu 2004. godine, napetost je rasla dok je nasilje na Kosovu još jednom ostavilo svoj trag. Nakon pokušaja ubistva jednog Srbina u Gračanici 14. marta, situacija je postajala sve dramatičnija. Nesreća koja se 16. marta dogodila u selu Čabra, u kojoj su se slučajno udavila deca, sama po sebi je predstavljala tragediju, ali je iskorišćena od strane nekih elemenata iz albanske zajednice za manipulaciju kako bi se mržnja usmerila ka Srbima. Bitnu ulogu su odigrali albanski mediji, koji su potpirivali vatru što je dokumentovano.

Proleće uvek donosi zabrinutost na severu Kosova. Ulični razgovori albanskih ekstremista o "prolećnoj ofanzivi" su uobičajena pojava. Mart mesec 2004. godine nije doneo ništa drugačije, pa se tada čuo termin "Oluja Bajgora", pod kojim se podrazumevao očekivan talas nasilja.

Govorilo se da je martovsko nasilje bilo već neko vreme unapred planirano od strane albanskih ekstremista. Što se mene lično tiče, moram istaći da u jutro 17. marta ni UNMIK policija ni KFOR nisu ni sanjali šta će se dogoditi.

Kada su oko 11 časova, u jutro 17. marta nemiri u Mitrovici otpočeli, ubrzo je postalo jasno da se nije radilo o spontanim demonstracijama, koje su naglo poprimile nasilnički karakter, već da je po sredi planirani napad. Rekavši ovo, želim da istaknem da su

albanski ekstremisti raspolagali sa samo nekoliko časova od prethodne večeri da u stvari organizuju i rasporede nišandžije i nasilnike na pozicije u južnom delu Mitrovice.

Naoružana lica, koja su sa juga otvorila vatru na sever, bila su deo naoružanih grupa koje su u Mitrovicu stigle 17. marta u ranim jutarnjim časovima. Ove grupe su imale još jedan zadatak: da pređu na sever, dok su policija i KFOR usredsređeni na sam most i prostor oko njega. Delovi grupa nisu uspeli da uđu, te su se povukli. Naime, nedostajala im je neophodna podrška od glavne grupe izgrednika koju su na glavnom mostu i oko tri solitera blokirali policija i KFOR (kao i velika msa Srba).

Što se tiče severnog dela Mitrovice, ovo su bili najkritičniji sati. Ekstremni elementi više nikada nisu ponovo efikasno prodrli na sever. Izgrednički bunt se nakon toga sručio na crkvu i selo Svinjare. U narednih par dana, snajperisti su otvarali vatru na policiju, vojsku i građanstvo, ali na svu sreću bez daljih žrtava.

Sloboda kretanja

U poslednjih nekoliko godina došlo je do poboljšanja slobode kretanja za Srbe širom Kosova. Ovo se da očekivati samo onda kada se ljudi vremenom prilagode na okolnosti koje ih okružuju. Međutim, kada se kaže "sloboda kretanja" automatski se podrazumeva da se ljudi kreću slobodno i bez straha i ograničenja. To ovde nije slučaj niti je bio. Ljudi ne putuju kada žele već kada moraju. Napadi na Srbe samo povećavaju zabrinutost kod običnih ljudi a, sasvim prirodno, zabrinutost se naročito ispoljava kada je u pitanju omladina ili starija lica. Uprkos gotovo depresivnoj redovitosti napada, statistički gledano, šanse da neko bude napadnut pod normalnim okolnostima nisu velike, mada ova činjenica ne razuverava u potpunosti, niti vodi ka umanjenoj percepciji koja vlada u zajednici Srba da nije bezbedno putovati van oblasti koje naseljavaju. Bezbednost je samo deo rešenja. Albanska zajednica mora i da preuzme odgovornost u osiguravanju bezbednosti za nealbanski živalj koji putujući prolazi kroz njihova naselja. 17. mart 2004. godine je samo jedan primer koji pokazuje kako ova zajednica mora učiniti još mnogo toga pre nego dostigne takav nivo ponašanja.

Uklanjanje punktova

Poslednjih godina došlo je do smanjenja broja KFOR punktova i patrolnih baza u samoj Mitrovici i oko grada. Čak je i glavni most stavljen u nadležnost KPS/UNMIK policije. Dok jedan broj punktova, koji su postojali u Mitrovici (na primer, godine 2000. i 2001.) nikada logistički nije mogao da se održi u dugoročnom smislu, još uvek postoje napete oblasti "susretanja" dveju zajednica pri čemu se može odrediti stalno prisustvo KFOR-a, ili policije. Takav je recimo punkt "Eva" severno od istočnog mosta. Iako vojnici KFOR-a mogu efikasno patrolirati pešice, ili u vozilima, može se raspravljati i o tome da bi bilo razborito zadržati prisustvo na potencijalnim 'fleš' tačkama. Jedna od lekcija naučenih 17. marta je i ta da kamp KFOR-a u blizini Kulturnog centra odnosno kod glavnog mosta nije trebalo ukloniti. KFOR je ponovo ušao u taj kamp. Iako KFOR mora osloboditi objekte, neophodno je vršiti neprekidnu procenu stepena opasnosti u pojedinim područjima i ako situacija to zahteva, neophodno je uspostaviti stalno i ponovno prisustvo KFOR-a i policije kako bi se osiguralo bezbedno okruženje. Situacija u Mitrovici još uvek je nestabilna, te bi prisustvo vojnih i policijskih patrola, trebalo da shodno toj činjenici, reflektuje i pravo stanje stvari na terenu.

Iz diskusije predsednika odbora za bezbednost SNV-a za sever Kosova i Metohije, Nebojše Jovića, o bezbednosti:

(transkript)

„Politika je u značajnoj meri ušla u bezbednost. Onog trenutka, kada politika na bilo koji način uđe u bezbednost i tiče se faktora bezbednosti, ona može imati samo negativne posledice. Retko kada može imati pozitivne. To se dešava i na Kosovu i Metohiji, to se dešava i u severnoj Mitrovici. Ali, da bi sve to izbegli, dovoljno je reći samo jednu definiciju, oko koje ćemo, nadam se, isto svi složiti. Možemo imati izvrsne pregovarače, možemo imati izvrsne rezultate, izvrsne programe o rešavanju statusa Kosova, no, ne budemo li imali odgovarajući i zadovoljavajući stepen bezbednosti, svi ti pregovori, svi pregovarači, biće uzaludni i nećemo se ni za jedan korak, pomeriti u nekom pozitivnom smeru...

...Kada smo videli da KFOR ne može, neće, ili ne zna da nas zaštititi, sasvim je svejedno šta je u pitanu. Rezultat je isti, znači nema zaštite od KFOR-a, znači nema zaštite od međunarodnih snaga. Onda smo se samoorganizovali. Želim da napomenem, ta samoorganizovanost bila je isključivo želja opstankom, želja za očuvanjem golih života i želja za očuvanjem naše države. Razmišljali smo zašto bi otišli. Rezervne otadžbine nemamo, rezervne države nemamo. Naše je. Ostaćemo živeti na način na koji nam to budu dozvolili.

Navešću još probleme nakon tog našeg samoorganizovanja. Prvi neki konkretni problemi i jedan od većih problema, bio je stvaranje zona poverenja.

Zona poverenja, sama po sebi, znači zona međusobnog poverenja. Podrazmevala je pristanak srpske i albanske strane, odnosno srpskih i albanskih političkih i drugih predstavnika, da zajedno stvorimo jednu zonu demilitarizovanu, gde bi mogli Srbi da se vrate eventualno, u mesta i kuće iz kojih su proterani, da se Albanci vrate u kuće i mesta koje su napustili. Međutim, šta se desilo? Mimo volje, mimo odluke srpske zajednice, doneta je odluka o formiranju zona poverenja i desilo se ono što smo i mi tada potencirali i naglašavali – ljudi, ta zona poverenja, pitanje je vremena kada, da li posle mesec, dva, postaće zona etničkog čišćenja. To se upravo i desilo.

Kako reče maločas gospodin Napolitano, u određenom delu Bošnjačke Mahale, mi ga nazivamo albanskim, i takozvanim srpskim delom Bošnjačke Mahale....imate jednu liniju, koja deli Bošnjačku Mahalu, tu enklavu, na dva dela. '99 godine, ni jednog Albanca nije bilo, ni u jednoj od tih enklava. Znači, nećemo da ulazimo u razloge njihove, da li je to strah od bombardovanja, nebombarodvanja, ali činjenica je da ih nije bilo. '99 godine kad su počeli da se vraćaju posle formiranja zone poverenja, ubrzo zatim, znači, ne znam, da li je prošlo možda godina dana, više ni jednog Srbina niste imali u tom albanskom delu Bošnjačke Mahale. Zadnji srpski predstavnik, sedamdestpetogodišnja, mislim da je starica, ona je pretučena iseljena iz tog južnog dela i tamo više Srba nema. Tri solitera doživela su, da ne kažem istu, ali sličnu sudbinu od pedestak-šezdestak, možda i više porodica, koje su tamo živеле. Do skora je bilo samo četiri, ili pet srpskih porodica.

Iz zone tri solitera, treba napomenuti, 17. marta je pucano, dejstvovano po srpskom narodu. Znači, sve su to razlozi koji su stavili do znanja da smo bili u pravu i pokazali na žalost, da smo bili u pravu, da nismo hteli da vršimo opstrukcije, niti bilo kakve

destrukcije, nego samo želeli da se na jedan realan način zaštitimo, jer ako ne bude nas, nema ni uspešnosti vaše misije, nema ni mirnog Kosova. Neko će misliti ako nema Srba biće mirno Kosovo. Ne ako nema Srba, sigurno nemate miran region“.

Sučeljavanje diskusija o dve različite srpske političke koncepcije u pokrajini:

**Predsednik Zajednice srpskih opština i naselja na
Kosovu i Metohiji, Marko Jakšić:**

(transkript)

“Čini mi se da je pitanje postavljeno malo čudno, da postoje dve suprotstavljene opcije. Pa onda imamo jednu opciju, koja se zove Lista, što nigde ne može da stoji, ali to sada nije važno. Mislim, važne su dve druge stvari, koje su bitne - da li su te opcije na neki nači birački, ili glasački zastupljene? Ako su one približne, ako se broj onih, koji su za jednu, ili drugu opciju, otprilike kreće u jednom približnom smeru, onda može o tome da se priča. Ali, ako je neka politička opcija, da tako kažem, u tragovima, onda ona i ne može da bude prava opcija. Mislim, to je na osnovu same logike koja postoji, o kojoj možemo da pričamo. Međutim, ja nezavisno od svega toga, ne bih se bavio time.

Ja lično shvatam i ovaj skup da je to mesto gde otprilike treba da poručim ono što je važnije, ono što je jače, ono što je veće, ono zbog čega je upravo Kosovska Mitrovica ta koja je postala na neki način problem, zbog čega se o njoj toliko raspravlja, zbog čega je to, da tako kažem, dežurna tema svuda u svetu. Čak, čini mi se i u Briselu i NATO paktu se pričalo o severnom delu grada Kosovske Mitrovice. Mislim da je to najvažnija stvar, oko koje bismo mi odavde, i koji živimo ovde sve ovo vreme, morali da damo jedan pravi odgovor.

Ja lično mislim da je to pre svega iz razloga što smo mi ovde, na ovom prostoru pokušali, nastojali, koliko smo uspeli, sami ćete da procenite, da sačuvamo, da zaštitimo od demontaže državne institucije države Srbije na ovom prostoru. Mislim da je to bio jedan od glavnih razloga zbog čega je došlo do spora i sa UNMIK-om i sa KFOR-om. Videli smo jednu strašnu želju, pre svega i Albanca i UNMIK-a i KFOR-a, da sve ono što je iole mirisalo na državu Srbiju, to je moralo da nestane odavde, moralo da se protera odavde, moralo da se najuri.

Mi smo pokušali na svoj način, ovako mali, tanki i slabi, da se tome suprotstavimo. Čini mi se da je to jedan od glavnih razloga, zbog čega smo dolazili u koliziju i sukob, pre svega, i sa predstavnicima i UNMIK-a i KFOR-a. Pokušali smo da zaštitimo ono što je ovde. Negde smo uspeli, negde nismo. Sačuvali smo, recimo, bolnicu, u pravom smislu te reči, kao deo državnog sistema države Srbije. Sačuvali smo i druge institucije. Neke smo vratili, kao što je Univerzitet, koji je proteran, i koji je najuren sa ovih prostora. Puno toga nije išlo lako. Na žalost, meni se čini da u jednoj takvoj političkoj borbi, nismo imali mnogo ni razumevanja od matične države. Nismo imali pre svega razumevanja od ondašnjeg Koordinacionog centra“.

Šef SLKIM, Oliver Ivanović:

(transkript)

"Tačka gdje se najotvorenije vide razlike u koncepciji, jesu izbori. Tu postoji opcija koju ste evo čuli, i koja zastupa da mi ne treba ni u kakvim izborima da učestvujemo, dok se situacija ne popravi. Ali se ja bojim da, ako mi ne budemo delom preuzeli na sebe odgovornost za popravljjanje situacije, da se ona neće nikada popraviti.

Dijalog je nešto što je neophodno i svi kažu dijalog, dijalog, ali kakav dijalog? Dijalog na relaciji Priština-Beograd je izuzetno važan, ali ja moram reći da je još jedan dijalog takođe vrlo važan, a to je interni dijalog između Albanaca i Srba na KiM-u. Gde ćete taj dijalog započeti? Na ulici? Na mostu? Ili u nekoj instituciji, u prisustvu predstavnika međunarodne zajednice?

Možete vi ući i u institucije, ali u institucijama ništa nećete uraditi, jer će vas tamo preglasavati. To je česta priča i to je tačno. To je naše iskustvo. Jednako je tačno, kao što je tačno ovo što je Marko rekao, da smo išli u blindiranim autima i da još uvek idemo u blindiranim autima, kad god nam treba, u Prištinu, da obavimo neki sastanak, ali i to je dokaz da stanje nije dobro, i to je slika koju dajemo istoga momenta.

Dvehiljadite godine smo jedinstveno bili protiv izbora. Niko sem, ne znam, Nenada Radosavljevića, nije bio za izbore te godine. I šta smo dobili? Izbori su održani. Mi smo tvrdili da su oni nelegitimni, jer Srba nema, pa smo i mi prihvatili te izbore kao rešenje. Pa smo i mi ušli u UNMIK-ove institucije, pa su UNMIK opštine - Zvečan, Leposavić i Zubin Potok izabrane po UNMIK-ovim izborima. Ono što smo najviše mogli da uradimo, jeste da nateramo Vladu Srbije da prizna te izbore kao legitimne, i da te ljude, koji su tada izabrani, prihvati kao svoje imenovane predstavnike nekakvih opštinskih veća, kako bismo izbegli dualizam vlasti, i da je to ono što bi izazvalo velike frikcije među Srbima.

Konačno, srpska zajednica je mala, slaba, neotporna na pritiske. Iskustvo pokazuje, a ja govorim samo o onom iskustvu, koje je vezano za Mitrovicu, da gde god su trvenja, gde god su sukobi, prva naša reakcija je da mi idemo korak natrag. Mi šaljemo decu na bezbedno i onda ostaju samo muškarci, što nije dugotrajan koncept. Taj koncept je pao u Kninu.

Konačno, institucije su takve kakve jesu. Daleko su one od demokratskih, ali smo mi živi svedoci. Mi smo test balon, lakmus papir za demokratizaciju tih institucija i dokle god nas ima, na nama će se isprobavati sve negativnosti. Sav negativan pristup, koji postoji prema srpskoj zajednici, testira se na nama. Mi smo žrtveno jagnje u tom slučaju, ali to jednostavno neko mora da uradi. Ko će, ako neće Srbi probati da pred svetom to kaže?

U periodu kada nas nema u tim institucijama, tu ulogu preuzima međunarodna zajednica, predstavnici međunarodne zajednice. Njihov pristup je evropski. Oni na to gledaju kao na problem, da tako kažem, u nekakvoj evropskoj sredini, a ovo je sve, a nije evropski tip problema. Ovo je puno drugačiji problem. Ima tu elemenata sukoba po etničkoj osnovi pre svega, verskoj, i tu ima sukoba po raznim drugim interesnim

osnovama. Znači, svi, sve vrste sukoba su moguće ovde. Zapravo, prelamaju se na Kosovu i Metohiji. To neko mora da im objasni”.

Regionalni portparol UNMIK-a za Kosovsku Mitrovicu, Gyorgy Kakuk:

(transkript)

„Ja bih želeo da se obratim panelistima, jer ispred nas imamo dvojicu eminentnih vođa kosovskih Srba i oni ne pripadaju istoj partiji, ili istom pokretu. I ono što smo čuli od srpskih predstavnika, bilo da dolaze iz Beograda, ili sa Kosova, jeste da je situacija loša, situacija je kritična za Srbe koji žive na Kosovu, te bih ja stoga direktno pitao, da li vidite šansu, vi gospodo da ostavite po strani vaša lična neslaganja i ujedinite vaše takozvane snage, jer očigledno je da Srpsko nacionalno veće, a Marko Jakšić je eminentni lider ove organizacije, ima uticaj kod stanovništva, naročito ovde na severu Kosova, a Oliver Ivanović, koji predvodi Srpsku listu za Kosovo i Metohiju, ima veoma dobre odnose sa međunarodnim predstavnicima? Dakle, kada govorite o velikim nacionalnim pitanjima, zar ne bi bilo mudro ujediniti svoje snage, i ostavite po strani, kako sam primetio, ponekad, pre svega vaša lična neslaganja“?

Predsednik Zajednice srpskih opština i naselja na Kosovu i Metohiji, Marko Jakšić:

(transkript)

„Da bi bile dve opcije, one moraju da imaju u biračkom telu sličan, ili približan broj glasova. Ne možete na jedna način imati 0,3 % onih koji misle u okviru jedne političke opcije, i ove druge, gde je najveći broj. Ali, to u ovom slučaju nije možda ni važno, nije ni bitno, ja samo želim da upozorim na jednu činjenicu .

Živeći na ovim prostorima, imajući u vidu period u zadnjih dvadeset godina, mi smo dolazili do različitih pozicija. Mi smo u vreme Saveza komunista, imali tzv. privatne Srbe albanske političke vrhuške u ono vreme. Imali smo Iliju Vakića, i da ne ređam još ko je od tih ljudi bio. U vreme gospodina Miloševića, imali smo opet, privatne Albance, koji su sa gospodinom Miloševićem išli u Rambuje. Svaka čast, ali imajući u vidu sve ono sa kim sam radio, ne bih voleo da se jedan broj naših ljudi ponovo nađe na nekim privatnim listama bilo UNMIK-a, bilo Albanaca, jer u svakom slučaju, mislim da je sumrak demokratije, ako se sa 60 glasova postaje ministar. Na žalost, ovde na prostoru Kosova i Metohije, sve je moguće.“

Šef SLKIM, Oliver Ivanović:

(transkript)

„Ja sam malo veći optimista kao i uvek, ovo je vrlo depresivna slika i pesimistička. Ali mislim da moramo sarađivati. I mi nismo suprotstavljene strane, što se mene tiče, jer ja znam šta je njemu cilj, a cilj nam je isti, samo je put kojim ja idem nešto drugačiji. I mislim da je pitanje postavljano više puta na različite načine i najčešće dobije ovakav politički odgovor, koji ništa ne znači.

Ja otvoreno kažem da mi moramo sesti i razgovarati, ako ne pre, onda kad bude priča o statusu, jer tu neće biti mesta za stranačko prepucavanje, mada ja odavno mislim da nema mesta za stranačko prepucavanje. Ne sme to biti stvar dominacije jedne stranke nad drugom, jer to je u principu i uvek iza toga - stvar dominacije jednog čoveka nad više ljudi, iz razloga o kojima sada ne treba govoriti. Ja ću da odmah kažem, neko to mora da napravi.. Ko će da napravi prvi korak? Onaj, koji je mlađi, ili slabiji? To je vrlo relativna stvar, jer je stvar uticaja čestvo vrlo diskutabilna, i ja čujem nedavno da jedna stranka u Srbiji ima 8% podrške biračkog tela i 60% vlasti. Znate...?! I to ipak postavlja pitanje šta to znači, al' ta stranka nesumnjivo ima uticaj, to je ono što je relevantno, na koji način to dođe, uopšte nije važno, važno je da taj način nije kriminalan i niti nosi negativne konsekvence po one, koji joj ne veruju i ne misle tako“.

Sekretar Državnog saveta za Kosovo i Metohiju, Miša Đurković, pojašnjava državni stav oko pitanja učešća srpske zajednice u privremenim institucijama Kosova:

(transkript)

“Što se tiče pitanja strategije, koja je dakle za srpski narod, koji se nalazi u ovako teškoj poziciji, najznačajnija, moram zapravo samo jedan kratak komentar da kažem. Naime, najpre, radi se zaista o suštinskom pitanju za to kako uopšte opstati ovde.

Imali smo priliku da čujemo ljude, koji su makar u prvoj fazi bili zajedno, u ovom organizovanom otporu, koji je uspeo, upravo zahvaljujući toj samoorganizaciji, da obezbedi opstanak ljudi na ovim prostorima. Da toga nije bilo, ne bi bilo ni onoga što je došlo nakon svega toga i uopšte ove mogućnosti, da se nakon toga traže različiti putevi za zaštitu čitave priče.

Pitanje ulaska u institucije, koje je naravno političko pitanje, koje stoji u vezi i sa izlaskom, ili neizlaskom na izbore, i dan danas je jedno od najvažnijih pitanja za nas. Ja ću prosto probati da vam prenesem kratko i razjasnim stav državnog vrha. I ono što je najvažnije u čitavoj ovoj priči, jeste da danas imamo jednu jasnu i jedinstvenu poziciju državnog vrha, dakle Vlade Republike Srbije, ministra inostranih poslova i sada, predsednice Koordinacionog centra, dakle svih važnijih institucija. Da li je ta strategija dobra, da li je ona uspešna, pokazaće vreme. Međutim, ono što je važno, a to je da ti ljudi, koji danas nose punu odgovornost, dakle za našu i taktiku i strategiju, zauzeli su jasnu i jedinstvenu poziciju.

Ona je za sada protiv neposrednog ulaska u one institucije, za koje je procenjeno da se u njima ne može ništa ostvariti. Naime, Srbi participiraju u institucijama, u kojima misle da mogu nešto da urade. Podsetiću vas na lokalnu samoupravu. Dakle, u pet opština su Srbi na vlasti, u skladu sa UNMIK-ovom uredbom i u skladu sa pravilima, iz samo jednog prostog razloga, jer su shvatili da tu nešto mogu da urade. Srbi ne učestvuju, po stavu državnog vrha, u onim institucijama, a pre svega, misli se na parlament i na vladu privremenih institucija, gde je procenjeno da još uvek Srbi ne mogu da ostvare ništa i da će pre svega predstavljati ikebanu.

Naravno, ne radi se o jednom konačnom stavu da je svaki suživot i svako delovanje u tim institucijama nemoguće, nego se radi o činjenici da danas to nije moguće. I sve ovo što mi radimo i čitava strategija, jeste borba da se sa međunarodnom zajednicom, nadamo se i sa našim partnerima albanskim, nađe načina kako da se učestvuje jednom u tim institucijama i kako da se stvori istinsko, demokratsko okruženje, u kojem je moguće delovati.

I još jedan kratak komentar, i time završavam. Podsetiću vas na situaciju sa juga Srbije, odnosno jugoistočnu Srbiju, gde imamo takodje situaciju da Albanci ne žele da učestvuju u parlamentu Srbije. Niko na njih ne vrši pritisak, zato što je jasno da oni nemaju još uvek dovoljno poverenja. I sve naše snage su napravljene ka tome da mi njih ubedimo i stvorimo poverenje da, osim u lokalnoj samoupravi, oni treba da učestvuju i u parlamentu. Nadamo se da jednoga dana, Riza Halimi bude i potpredsednik vlade itd.

Ja mislim da je ista situacija i što se tiče kosovskih institucija i UNMIK-a. Oni moraju da ubede Srbe, odnosno većinski srpsko stanovništvo, odnosno lidere Srba sa severa Kosova, da oni mogu nešto tamo da urade".

Simuliranje decentralizacije

U normalnim političkim zajednicama, pitanje decentralizacije predstavljalo bi tek jedno tehničko-administrativno pitanje, koje se svodi na rasterećenje preterano opterećene i centralizovane državne uprave. Međutim, na Kosovu i Metohiji, ovo pitanje predstavlja prvorazredno političko pitanje, i na njega se manje više svode svi razlozi za razumevanje zašto je politički proces u južnoj srpskoj pokrajini zakočen. U ovom članku ću pokušati da dam kratku istoriju spora oko decentralizacije na KiM, da pojasnim zašto je to suštinsko pitanje za opstanak srpske zajednice, kao i šta znači albansko fundamentalno suprotstavljanje čitavom tom procesu; konačno i da objasnim zašto bi nepokretanje ovog procesa bilo velika sramota za međunarodnu zajednicu.

Kada je u leto 1999. godine država Srbija, sa svojim de fakto suverenitetom, proterana sa Kosova i kada su se albanske mase, pod okriljem NATO-a, sjurile na ovaj prostor čisteći sve pred sobom, srpska zajednica je uspela da se očuva u svega nekoliko enklava, gde su se ljudi organizovali u značajnijem broju i uz velike žrtve i muke, uspeali da zadrže bar neka značajna uporišta. Ključni faktor njihovog opstanka od tada, pa sve do danas, jeste činjenica da su u svim tim mestima Srbi uspeali da očuvaju svoje osnovne institucije, pre svega zdravstvo, školstvo i administrativno-birokratske službe, koje su se bavile izdavanjem dokumenata, sklapanjem brakova i sličnim poslovima. Nije čudo stoga što su, tokom svih ovih šest godina, te institucije Albancima predstavljale trn u oku, i što sve vreme predstavljaju glavnu metu njihovog udara. Suprotno sporazumu Hekerup-Čović kojim su one dobile neku vrstu legaliteta, svi albanski lideri, ali i veliki deo međunarodne zajednice ih i dalje naziva «paralelnim» što bi trebalo da znači nelegalnim i protivzakonitim institucijama. Valja napomenuti da bar neke od ovih institucija apsolutno i očigledno ne smetaju značajnom delu albanske populacije na Kosovu: oni se često leče u srpskim bolnicama, jer veruju u kvalitet usluga, a s druge strane, naši opštinski koordinatori su izdali na stotine hiljada potvrda, pasoša i drugih dokumenata Albancima.

Albanski lideri, kao i antisrpski nastrojeni delovi međunarodne zajednice, insistiraju da su navodno te srpske «paralelne institucije» glavna prepreka razvoju «multietničkog Kosova», jer navodno njihova monoetničnost ugrožava opštu multietničnost kosovskog društva. O čemu se radi? Neko je jako dobro primetio da gde god je na Kosovu zavladała ta vrsta multietničnosti, tu Srba više nema. Tamo gde su došle albanske institucije i ukinule srpske strukture, odatle su Srbi po pravilu proterani i tamo se više ne vraćaju. Srbi s puno razloga ne žele da im deca uče na albanskom, niti da uče po planovima i programima koji govore o Srbima kao okupatorima Kosova. Isto tako, Srbi s puno prava i dalje nemaju poverenja u kvalitet albanske kosovske zdravstvene službe, kao ni u albanske lekare. U vremenu kada velika većina njih nema slobodu kretanja, kada je veliki deo albanske zajednice neprijateljski raspoložen prema njihovom opstanku, ove institucije čine jedini garant njihove sigurnosti i mogućnosti da obavljaju svoje osnovne funkcije. Ovo je sasvim jasno i međunarodnoj zajednici koja je shvatila da ako želi da očuva makar nešto Srba, mora da im dozvoli da se samoorganizuju i da autonomno upravljaju svojim institucijama i poslovima u svojim sredinama, uz pomoć države Srbije. Upravo to je razlog zašto uprkos snažnim pritiscima Albanaca, UNMIK sve do danas toleriše opstajanje de fakto autonomije u srpskim zajednicama.

Zbog svega toga, kao i zbog činjenice da samo daljnje učvršćivanje ovih autonomnih sredina može da omogući značajniji povratak Srba, vlasti države Srbije su još početkom ove decenije inicirale pristup rešavanju unutarkosovskih problema, zasnovan na značajnoj i suštinskoj decentralizaciji. Događaji od 17. marta su snažno potvrdili ispravnost takvog pristupa i jasno pokazali nastojanje značajnog dela albanske zajednice da završi proces etničkog čišćenja na Kosmetu. Kao odgovor na te događaje, Vlada Srbije je u aprilu 2004. izašla sa vrlo razrađenim planom za opštu decentralizaciju, rađenom po ugledu na slična rešenja iz evropske prakse i atipična rešenja primenjena u regionu. Ovaj plan, koji je polazio od postojeće realnosti i tražio samo da se prilikom unutrašnjeg preuređenja Kosmeta uračuna i potreba za ozbiljnim povratkom interno raseljenih lica, iako nije prihvaćen od strane međunarodne zajednice, ipak je presudno uticao na to da se pitanje decentralizacije konačno na emfatičan način otvori. Unmik je bio prinuđen da na neki način odgovori na ovaj izazov, tako da se na leto te godine pojavio njihov okvirni dokument za reformu lokalne samouprave.

Ovaj dokument je bio daleko od onog što je srpskoj zajednici trebalo i njime su zapravo postavljene osnove za ovu igru koja traje već godinu dana, a koja se svodi na izbegavanje stvarnog problema i simuliranje njegovog rešavanja. Dakle, problem decentralizacije je vrlo jasno od početka bio nešto za šta je pre svega bila zainteresovana srpska zajednica, jer se radilo o instrumentu za obezbeđivanje elementarne etničke, kulturne i političke samouprave, kao uslovu za opstanak u neprijateljskom okruženju. Albanska zajednica po opštem priznanju njenih lidera, nije bila ni minimalno zainteresovana za ovaj proces – štaviše, opozicione partije, poput PDK su suštinski protiv bilo kakve decentralizacije. Međutim, UNMIK je sve vreme izbegavao da problem definiše na pravi način i ponašao se poput sadašnjih privremenih institucija Kosova, koje, iako znaju da se radi o suštinski etničkom problemu, nude rešenja koja «ne smeju biti zasnovana na etničkoj osnovi». U prevodu, nema nikakvog rešenja. Čitava priča je nastavljena kao da se radi o decentralizaciji u, na primer, Francuskoj, dakle isključivo kao administrativni problem.

#

Međutim, predstavnici međunarodne zajednice, koji su dolazili da skeniraju situaciju na Kosovu, vrlo jasno bi videli o čemu se radi, pa je stoga i Kai Eide u svom prošlogodišnjem izveštaju istakao da je stvarna decentralizacija jedan od političkih prioriteta na Kosmetu, a Kontakt grupa je na svom jesenjem zasjedanju konstatovala da se predloženi okvir mora obogatiti elementima Plana Vlade Srbije. Međutim, ništa od toga nije prihvaćeno i izvršeno. Umesto stvarnog procesa, ili bar ozbiljnih razgovora o njegovoj pripremi, dobili smo dva paralelna procesa koji su se svodili na simulaciju takvog rada. Vlada Kosova je, s jedne strane, nastavila da razarađuje svoj koncept definišući takozvane pilot-projekte, što je regulisano dokumentom od 22. februara ove godine. Radi se o pet opštinskih pod-jedinica, od kojih dve treba da budu srpske, Gračanica i Parteš (u Kosovskom pomoravlju), dve albanske, Junik i Đeneral Janković i jedna turska, Mamuša.

Ključne zamerke ovom planu su sledeće: umesto ozbiljne, sveobuhvatne i jedinstvene decentralizacije, kakva je rađena svuda u regionu, uvodi se nekoliko pilot jedinica, čiji je status potpuno neizvestan. Trajanje ovih pilot-projekata oročeno je na 18 meseci, oni će biti pod stalnom kontrolom opština, pod čijim se okriljem osnivaju i nakon tog perioda, pomenute opštine ih jednostavno mogu ukinuti. To znači da Srbi u Gračanici, ili u Paretešu, nemaju nikakve garancije da su zaista dobili svoje autnomne opštine, budući da ih opštinska tela Prištine, odnosno Gnjlana, kao i sam specijalni predstavnik mogu ukinuti jednim potezom pera. Brojne druge srpske naseobine, koje bi bili mogući kandidati za nove opštine time nisu čak ni dobile priliku. Sporan je i kriterijum iz Okvira prema kome je minimum stanovnika za opštinu 5000, iako u mnogim evropskim državama, postoje vrlo funkcionalne opštine i od 1000 građana.

Drugi ključni problem je izričita odluka da se tokom procesa ne smeju menjati postojeće opštinske granice. Time su u budućnosti onemogućena povezivanja srpskih naselja u održive opštinske jedinice. Treći, i takođe suštinski problem su nadležnosti koje su predviđene kao ingerencije podjedinica. U okviru se izričito kaže da je jedan od ciljeva pilot projekata razgradnja «paralelnih struktura» i njihova puna integracija u centralni kosovski sistem. Suštinska decentralizacija bi zaista bila odlična mogućnost da se tokom procesa pregovaranja između srpske i albanske strane nađe odgovarajući mehanizam za punu legalizaciju ovih postojećih srpskih institucija, kao i za neku vrstu njihovog povezivanja sa Prištinom. Međutim, plan kosovske vlade ne nudi nikakve garancije za to, a čak i u pomenute dve podjedinice može po želji da im ukine ingerencije i pravo na postojanje. Poseban problem leži u činjenici da u dve ključne oblasti, na kojima je Vlada Srbije insistirala i za koje su zbog ugrožene bezbednosti, Srbi sa Kosova najviše zainteresovani, dakle u oblasti pravosuđa i policije, Priština ne predviđa ni minimum ingerencija za opštine.

Ono što se mora istaći jeste da su se tokom čitavih proteklih godinu dana, UNMIK i vlada Kosova tvrdoglavo držali teze da je to «unutrašnje kosovsko pitanje» i stoga odbijali Beogradu pravo da učestvuje u ovom procesu. Potrebno je stoga naglasiti da je čitav ovaj projekat rađen bez legitimnih predstavnika Srbije i kosovskih Srba i da se radi o jednom projektu simulacije decentralizacije koji ima za cilj da baci prašinu u oči predstavnicima međunarodne zajednice, koji traže stvarno otpočinjanje političkog procesa na Kosmetu.

U isto vreme, tekao je i proces paralelne diplomatije, tokom koga se na nekoliko zatvorenih sastanaka, uz prisustvo predstavnika međunarodne zajednice,

pregovaralo između Beograda, kosovskih Srba i Prištine o mogućnostima da se napravi proboj i eventaulno zajednički radi na poboljšanju i sprovođenju decentralizacije. Međutim, svi ovi pokušaji su propali zbog dva razloga: prvi je očigledna nespremnost i nezainteresovanost Albanaca kao ogromne većine na Kosmetu da naprave i minimum koncesija prema Srbima kojima bi otvorili proces izgradnje poverenja i omogućili malobrojnoj srpskoj zajednici da se sigurnije oseća i bolje funkcioniše – jedino što njih zanima jeste dobijanje nezavisnosti i ne osećaju nikakvu potrebu, ili obavezu da bilo šta urade za stvaranje istinski multietničkog Kosova. Drugi razlog je strah UNMIK-a, ali i međunarodne zajednice od Albanaca. Oni se istinski boje svakog mogućeg sukoba sa njima i stoga za sada oklevaju da izvrše bilo kakav ozbiljan pritisak, kojim bi ih naterali da odstupe od maksimalističkih pozicija, da uđu u dijalog sa srpskom stranom i da otkoče politički proces. Albanci su se tvrdo ukopali u mestu, a međunarodna zajednica se plaši reakcija, koje bi usledile ako se preduzmu oštriji koraci koji bi ih isterali iz rova.

Međutim čini se da se stiglo upravo do te tačke. Međunarodna zajednica ima dve mogućnosti: ili će nastaviti da posmatra kako Albanci uz pomoć radikalnih krugova i svojih lobista sa zapada nastavljaju da tiho čiste Srbe sa Kosova, čineći im na sve moguće načine opstanak nemogućim, ili će konačno rešiti da nešto preduzme kako bi zaista stvorila multietničku sredinu. U tom pravcu, suštinska decentralizacija predstavlja prvi i fundamentalni korak, koji bi tek omogućio ozbiljan povratak proteranog srpskog naroda. Bez nje nema ozbiljnog političkog procesa na Kosovu i nema uključivanja Srba u kosovske institucije, jer bi to u ovom trenutku bilo samo kontraproduktivno legitimisanje nastavka etničkog čišćenja.

U skladu sa rečenim, Peteresenova uredba o početku decentralizacije od 22. jula ne predstavlja stvarni početak decentralizacije već nastavak ovog procesa simulacije, koji Srbima zapravo ne nudi ništa sem da podrže proces kojim se izbegavaju njihovi suštinski zahtevi. (Pri čemu je u međuvremenu kosovska vlada napravila po njih još gori projekat, gde je pod-jedinica Gračanica definisana bez Lapljeg sela i Čaglavice, čime joj je velikim delom ukinuta mogućnost održivog samofinansiranja, a predviđeno je i rasturanje te dosta kompaktne srpske enklave).

Zato je državni savet za Kosovo na sednici od 29. jula zauzeo jasan stav da Srbi i srpske stranke na Kosmetu ne treba da učestvuju u ovom procesu, već moraju da nastave borbu za stvarnu i suštinsku decentralizaciju. Na potezu je međunarodna zajednica. Iskustva iz Bosne i Hercegovine jasno pokazuju da ona ima i snage i mehanizme da obezbedi i povratak ljudi i povratak njihove imovine i stvaranje političkog okruženja, u kome je za početak moguć život zajednica jednih pored drugih, a onda postepeno približavanje. Ako to ne bude urađeno na Kosmetu, značiće da ona nema volje i interesa da stvori i očuva multietničnost, a time i da odustaje od principa, na kojima je zasnovana i sama Evropska unija. Biće to vrlo ružan presedan za budućnost i velika sramota pre svega za Evropu.

Miša Đurković

Sekretar Saveta za Kosmet

(rad je objavljen i u dnevnom listu „Politika“)

Strane kancelarije o pitanju severnog dela Kosovske Mitrovice

Govor zamenika šefa

Britanske kancelarije u Prištini, Rori O' Konela

(transkript)

"Veoma sa zahvalan na tome što mi je data prilika da istaknem poglede međunarodne zajednice o pitanju Kosova. U ime predstavnika Ujedinjenog Kraljevstva i Predsedništva Evropske Unije, reći ću nešto o tome kako mi vidimo budućnost i na Kosovu, pa i ovde u Mitrovici.

U poslednjih petnaestak godina EU i njeni partneri iz međunarodne zajednice delili su zajednički cilj na Balkanu, a to je da se ljudima iz regiona pruži pomoć u izgradnji dugotrajnog mira.

Vrhunski prioritet za nas ovde na Kosovu, bilo je ostvarivanje „Standarda za Kosovo.“ U središte standarda postavljene su mere za ostvarivanje boljeg i lakšeg načina života za sve građane Kosova, bez obzira na njihovu nacionalnost ili poreklo. Siguran sam da ste se u poslednje dve godine poprilično naslušali retorike i političkih argumenata u vezi sa pomenutim standardima. Istina je u tome da su standardi postavljeni da bi se osigurao valjan rad kosovskih institucija, koje bi bile u službi svih građana Kosova, kako bi se osiguralo da postoje adekvatne škole u kojima bi vaša deca sticala obrazovanje na svom maternjem jeziku, kako bi se osiguralo da su državne službe na raspolaganju svima bez ikakve diskriminacije i najzad, kako bi se osiguralo da postoji bezbednost i mir koji vode ka prosperitetu na Kosovu. Standardima se vrši očuvanje vaših prava te bi ih stoga trebalo zahtevati.

Kada je reč o budućnosti Kosova, o tome ne odlučuje niti Velika Britanija niti međunarodna zajednica. Ipak, kakva god bila odluka o konačnom statusu, ona mora biti doneta na osnovu određenih principa i vrednosti, oko kojih se podjednako slažemo i sa EU i sa partnerima Kontakt grupe za Kosovo. O konačnom statusu Kosova mora se odlučiti putem pregovora između Prištine i Beograda. Pritom se mora čuti i glas srpske zajednice na Kosovu. Od vitalnog je značaja da srpska zajednica na Kosovu identifikuje svoje ključne interese kao i način njihovog zastupanja. Proces odlučivanja o konačnom statusu mora biti izolovan od nasilnog delovanja i otvoren za svetsku ocenu. Ni jedna strana neće biti u poziciji da diktira uslove utvrđivanja konačnog statusa.

Kakav god bio ishod, odluka mora biti takva da ujedno pomogne Kosovu na putu ulaska u EU. Stoga je dakle jasno da pojedine „opcije“ to uopšte i nisu, jer su u potpunosti odbačene od strane međunarodne zajednice. Ne možemo se vratiti u stanje iz 1999. godine. Niti se može prihvatiti podela Kosova. Probleme ne možete rešiti jednostavnim povlačenjem linija na karti. Pored svega navedenog, rešenje mora biti takvo da se ispoštuje teritorijalni integritet susednih država, a Kosovo po utvrđivanju konačnog statusa ne može ući u sastav niti jedne druge države. I, što je najvažnije od svega, EU ispoljava čvrst stav u vezi sa činjenicom da se budući koncept života na Kosovu mora zasnivati na multietničnosti, na punom poštivanju ljudskih prava, te prava svih izbeglih i raseljenih lica na bezbedan povratak svojim domovima, bez obzira na to da li su srpske ili albanske nacionalnosti. Ne samo Srbi kao pojedinci, već srpska zajednica na Kosovu mora imati svoje mesto, mora imati mesta za Srpsku pravoslavnu crkvu, mesta za vaša obeležja i kulturu.

Što se tiče Mitrovice, vaš grad je predugo simbol podeljenosti i nepoverenja među narodima Kosova. Duboko verujem da, kada budemo rešavali pitanje konačnog

statusa, moramo imati u vidu i pitanje Mitrovice. Gotovo je nezamislivo da u godini 2005. dve zajednice koje žive na dvema obalama jedne reke i imaju iste želje za budućnost, koje podjednako priželjkiju ulazak u Evropsku Uniju, nisu u stanju da pređu preko mosta i zajednički iznađu rešenje za svoje probleme.

Zatim, nije na nama da pronalazimo rešenje za vas. Jedno svakako znam: Mitrovica će jednoga dana biti u Evropskoj Uniji. A bilo koji građanin Unije može se unutar nje i slobodno kretati i živeti bilo gde u njenim okvirima. To je ono što budućnost čuva za Mitrovicu. Ipak, građenje jedne takve budućnosti počivaće isključivo na vama. Samo se kroz kompromis i spremnost obeju strana na kompromis može pronaći rešenje, koje Mitrovicu neće činiti simbolom podeljenosti na Kosovu, već primerom koji govori kako narod Kosova zajedničkim naporom može iskovati bolju budućnost.

Kosovska Mitrovica u svetlu pregovora o statusu Kosova Aleksandar Mitić, Institut Srbije i Crne Gore, Brisel

1) Jedna od slika koja mi se u misli vraća prilikom razmišljanja o Kosovskoj Mitrovici u periodu nakon 1999. godine, jeste slika konferencije za štampu održane u glavnom sedištu Ujedinjenih Nacija u Prištini samo nekoliko dana po dolasku KFOR-a, sredinom juna meseca 1999. godine, nakon odlaska srpskih snaga. U Prištini se pred mojim očima vršilo etničko čišćenje Srba, pljačka srpske imovine, zauzimanje srpskih stanova. Bio sam zgađen neuspehom, ili nevoljnošću međunarodnih snaga da zaustave etničko čišćenje, koje se odvijalo pred njihovim očima. A onda je na pomenutoj konferenciji za štampu na kojoj su bili prisutni Javier Solana, Vesli Klark i mnogi drugi visoki zvaničnici, jedan albanski novinar postavio sledeće pitanje: "A šta je sa Mitrovicom? Šta ćete preduzeti po pitanju oslobađanja severne Mitrovice?" NATO lideri su delovali zaprepašćeno i zbunjeno. Verovatno su se pitali o kakvom oslobađanju on to govori, jugoslovenske snage su već van Kosova. Od koga sada treba oslobađati Albance? NATO vođe jednostavno nisu imale odgovor. Ali za proalbanski lobi, opsesija oko severne Mitrovice je ostala.

2) I danas Kosovska Mitrovica ostaje središte pažnje.

Za proalbanski lobi, severni deo Kosovske Mitrovice jeste izvor nestabilnosti i problem, posebno za proklamovani cilj "nezavisnog Kosova."

Taj isti lobi smatra da Kosovska Mitrovica neće dalje predstavljati problem jedino ukoliko se prihvati nezavisnost Kosova od strane kosovskih Srba i Beograda.

Zagovarači opcije za nezavisnost se ustvari boje da bi Kosovska Mitrovica mogla postati ključna pozitivna veza između centralne Srbije i Kosova, te da bi međunarodna zajednica mogla transformisati **severnu Kosovsku Mitrovicu u osovину integracije Kosova i ostatka Srbije.**

Osnovna stvar u vezi sa Kosovskom Mitrovicom leži u tome -pritom govorim konkretno o severu - da li ovaj primer treba posmatrati kao "problem" ili kao "deo rešenja"

3) Zahvaljujući **nešto realnijem pristupu međunarodne zajednice**, izgovori i opravdanja iz perioda rata, ili perioda pre 1999. godine za prizivanje netolerancije, diskriminacije i nasilja, više nisu prihvatljivi. Sa dolaskom gospodina Kai Eide i nakon njegovog izveštaja, pristup međunarodne zajednice na Kosovu se izmenio - neki

ružičasti Potemkin izveštaji i se šajju u Njujork mada više ne nailaze na odziv ni u Njujorku, ni u Briselu, niti u bilo kojem glavnom gradu neke od zapadnih zemalja. Danas Vašington poziva na kompromis. Kompromis. Kompromis.

4) Sa druge strane, u poslednjih nekoliko meseci se pokazalo da **više nema *laissez-faire* politike prema rukovodstvu kosovskih Albanaca**, niti prema albanskom ekstremizmu od strane međunarodne zajednice. Pojačan je pritisak po pitanju pristupanja decentralizaciji i to je dovelo do napretka. To nas dovodi do **nove vrste straha, koji ispoljava proalbanski lobi: straha od decentralizacije**. Upiranjem prsta u Kosovsku Mitrovicu ističući je pritom kao poseban i izdvojen problem, koji treba rešavati u okviru decentralizacije, proalbanski lobi u stvari želi da osužeti sam proces decentralizacije, koji je neophodno sprovesti na čitavoj teritoriji Kosova. Fokusom na sever, ovaj lobi nastoji da proces decentralizacije preusmeri i tako zaustavi povratak raseljenih i osužeti bilo kakvu suštinsku promenu u etnički čistim delovima Kosova južno od reke Ibar.

5) Još jedan razlog za otvaranje "pitanja Mitrovice" pre početka razgovora o statusu jeste to što **proalbanskom lobiju nedostaju argumenti za proglašenje nezavisnosti**. U argumentovanoj debati, ne postoje nikakve šanse za nezavisnost Kosova.

U poslednjih nekoliko meseci vodi se široka kampanja u međunarodnim medijima gde proalbanski PR stručnjaci navode: "ukoliko ne dobijemo nezavisnost, nezadovoljstvo će do te mere kulminirati da se mogu očekivati nova ubistva Srba, nealbanskog življa pa i pojedinaca iz međunarodne zajednice." Jedan tako necivilizovan i antievropski argument naravno ne može stajati i odbačen je od svih zapadnoevropskih prestonica. Dakle, argument proalbanskog lobija je sledeći: ako ne uspemo izazvati lični strah, zaplašimo ih sudbinom Srba u severnoj Mitrovici. Svako ko je iole objektivan shvata da pretnja nestabilnosti na Kosovu ne dolazi iz severne Mitrovice.

6) U krajnjoj liniji, **integracija Kosova u Evropu ne može se odigrati bez učešća Beograda**. U političkom smislu, kosovski Albanci ne mogu zaobići Beograd na putu za Brisel. Ako želi istinsku integraciju u evropske tokove, Kosovo ne može plivati oko Beograda, ili preletati Beograd na putu za Brisel. Evropa ne želi Berlinski zid u Merdaru.

I upravo tu Mitrovica može odigrati ulogu. **Obzirom da bi najverovatnije rešenje uključivalo neku vrstu zajedničkog suvereniteta Prištine, Beograda i Brisela** – naravno, na različitim nivoima i različitog intenziteta – **severna Kosovska Mitrovica može odigrati pozitivnu ulogu u integraciji**. Da bi preuzela jednu tako pozitivnu ulogu, severnoj Mitrovici nije potreban granični prelaz 30 kilometara ka severu. Potreban joj je otvoren prostor, a ne nove granice. Potreban joj je svež vazduh a ne zatvoren krug, potrebno joj je da se reši klaustrofobičnog okruženja a ne da predstavlja vruću tačku u borbi za nezavisnost Kosova. **Kosovska Mitrovica može postati istinski bezbedna, otvorena i napredna, jedino ako se sklone po strani radikalne opcije, kao što su nezavisnost, ili podela Kosova i jedino ako se između Prištine i Beograda postave konstruktivnije prointegracijske strategije kako na lokalnom tako i na regionalnom nivou.**

23. septembar 2005, Brisel-Kosovska Mitrovica

Privatizacija na Kosovu i Metohiji bolja budućnost za koga?

Dana 13.06.2002. godine, Specijalni izaslanik Generalnog sekretara UN za Kosovo, doneo je UNMIK Uredbu Br. 2002/12 kojom se osniva Kosovska Poverilačka Agencija (KPA) i određuje njen delokrug rada. A to je čuvanje imovine preduzeća na teritoriji Kosova i Metohije, koja se predhodno ocene da su društvena i, kasnije, prodaja njihove aktive.

Predhodna ocena da li je jedno preduzeće društveno, ili ne, zasniva se na oceni KPA da li je transformacija preduzeća izvršena tokom 90-tih, u skladu sa tada važećim zakonima i na nedeskrimirajući način. Nije poznat ni jedan primer preduzeća koja su društvena i transformisana tokom 90-tih, na teritoriji Kosova i Metohije, za koji se KPA izjasnila da su uspešno transformisana i da tokom transformacije nije bilo diskriminacije. Način na koji je to predstavljeno u čl. 5 navedene uredbe može se shvatiti da oba uslova moraju postojati kumulativno i nezakonitost i diskriminacija. Međutim, u praksi KPA se koristi ili jedan, ili drugi uslov, odnosno alternativno. U Bordu direktora KPA nalaze se predstavnici UNMIK-a i privremenih institucija, od kojih nijedan ne mora imati pravničko obrazovanje, niti iskustvo u postupcima utvrđivanja nezakonitosti ili diskriminacije. Ali oni utvrđuju da je nezakonitost postojala, odnosno da je bilo diskriminacije.

Nakon što se preduzeće proglasi ponovo za društveno, tada se donosi odluka o osnivanju u novo preduzeće na koje se prenosi aktiva društvenog preduzeća i tada se aktiva izlaže prodaji na tenderu. Ovakav postupak se stručno zove *spin-off*, a adekvatan naziv na srpskom jeziku je "guljenje majke", što u suštini i jeste.

Sa ovim tenderom se započelo 2003. godine, kada su objavljena prva dva tendera. Nakon toga se stalo, jer su svi, i na Kosovu i Metohiji i drugde, shvatili pogrešnost u postupanju, te se KPA obratila Savetu Bezbednosti sa namerom da izdejstvuje imunitet za sve svoje radnike i njihove postupke. Onakav kakav imaju članovi/pripadnici UN. Imunitet nije dobijen, samo je izdata preporuka Saveta Bezbednosti da države, pred kojima se zahteva odgovornost bilo koga iz KPA-e za privatizaciju na Kosovu i Metohiji, u takvim postupcima donose odbijajuće/odbacujuće odluke. Nakon toga i smene, bar dva direktora – (međunarodni) KPA-e, koji su imali velike rezerve prema ovakvom poslovanju, tokom 2004. godine, raspisano je još tri tendera, a veliki zamah se dogodio sredinom i krajem ove, 2005. godine, kada je raspisano 5 tendera (poslednji -10. po redu, pre par dana).

Šta je toliko sporno u ovom postupku privatizacije?

1. Pre svega, u navedenoj UNMIK Uredbi, a i u UNMIK Uredbi br. 2005/18 (kojom je UNMIK Uredba 2002/12 neznatno izmenjena, potvrđivanjem principa *Eminent domain* o čemu će biti reči kasnije) reč privatizacija se uopšte i ne spominje, već ono što je napred navedeno – prodaja aktive. Ostaje nerešeno pitanje dugova. Aktiva se proda prodajom novoosnovanog preduzeća, a obaveze ostaju starom preduzeću koje ide u likvidaciju. Imajući u vidu da se na tenderu nadmeću potencijalni kupci bez održivanja početne cene, znači ko plati više, a počinje se od 0 (i slovima: nule), direktno se u velikoj meri umanjuju šanse da dugovi preduzeća budu naplaćeni, makar i u nekom razumnom delu. Potencijalni kupci su previše povlašćeni u odnosu na poverioce preduzeća, umesto da postoje određena rešenja, koja bi u većoj meri štitila interese i jednih i drugih, a koja se primenjuju u drugim privatizacijama u regionu.

Inače, aktiva o kojoj je reč, obično je zemljište, ili hale, ili uopšte nepokretnosti preduzeća, eventualno pokoja linija za proizvodnju, ili vozila, autobusi, ili traktori.

2. Pravo na svojinu na preuzećima, čak i u slučaju kada se utvrdi kao postojeće i nesumnjivo, ne ostaje vlasniku, već on, nakon postupka pred Specijalnim Većem Vrhovnog suda Kosova, osnovanim za pitanja iz nadležnosti KPA (UNMIK Uredba 2002/13 i UNMIK Administrativno uputstvo 2003/13), ima pravo na odštetu. Ovo je u suprotnosti sa članom 1 Protokola 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama koja štiti pravo na imovinu. Osim, ukoliko do oduzimanja iste ne dolazi na osnovu zakona i opštim načelima međunarodnog prava (stav 1), a u širem društvenom interesu. Da bi se izbegla ova anomalija, upravo je izmenjenom UNMIK Uredbom uvedeno ponašanje poznato kao *Eminent domain*, a što u našoj pravnoj terminologiji može biti označeno kao eksproprijacija – oduzimanje imovine vlasniku uz naknadu, a da bi ta imovina bila iskorišćena za neki opšti društveni cilj – izgradnja puta, parka, državne škole. Međutim, ovo ponašanje je u zemljama sa dugom tradicijom privatne svojine i njena zaštita, kao što su SAD i Velika Britanija, veoma sporno, jer to u principu sprovodi lokalna samouprava, ali često ne u ime nekog opšteg dobra, već radi potreba proširenja neke izuzetno moćne firme, ili konzorcijuma, kojoj je neophodno na bilo koji način da poseduje određeni prostor (najčešće je reč o zemljištu) da bi na njemu proširila svoje poslove, izgradila hotele i slično. U svim tim spornim situacijama (u nekim gradovima po SAD-a, gradonačelnici su opozivani zbog protežiranja moćnih firmi, jer su gradskim odlukama oduzimali vlasništvo vlasnicima i dodeljivali ga moćnicima, vlasnik kome se njegovo vlasništvo oduzima, dobija određenu naknadu. Pitanje je, (a što je nešto teže shvatljivo za društvo koje je negovalo decenijama društvenu svojinu), te se zaštita privatne nije sprovodila na način i meri kao i u pomenutim zemljama) da li bilo ko, bez obzira na to što je reč o predstavnicima vlasti, ima pravo oduzimati svojim odlukama privatni posed nekome? Stavovi su podeljeni, ali izgleda, da još uvek preovladava stav, da je privatni posed neprikosnoven i da se njegov vlasnik ne može naterati da izvrši njegovu prinudnu prodaju nekome. (Dodali bi da se svaka privatizacija upravo sprovodi kako bi se odredio vlasnik i štitila imovina preduzeća kao privatna).

U slučaju privatizacije na Kosovu i Metohiji, mora se uočiti da nije jasno o kom je to širem društvenom interesu, znači, nekoj opštoj dobroti reč, ukoliko neki kupac kupi aktivu našeg preduzeća i njom slobodno raspolaže. I to u međunacionalnoj situaciji kakva je već šest godina na Kosovu i Metohiji.

3. A gore navedeno otvara i sledeća pitanja: Ako se već to čini u ime nekog društva i ako je reč o prodaji društvene imovine, o kom društvu se radi? Koje je to društvo, za čiji se račun ove prodaje obavljaju, a koje je to društvo čija se imovina prodaje? Naročito kada se zna da je Ugovorom o sukcesiji između bivših republika SFRJ sa kraja 2001 godine, nesporno potvrđeno da za sve ino-obaveze, nastale u vezi sa Kosovom i Metohijom (bez kamata je oko 1,5 milijardi dolara) što Republika Srbija i vraća stranim kreditorima. Da je prilično jasno da bez tih investicija veći deo preduzeća čija se aktiva sada prodaje, ne bi bio izgrađen?

Ni UNMIK ni KPA nikada nisu objavili koji je javni interes u pitanju kada je reč o prodaji aktive preduzeća na Kosovu i Metohiji. Nisu ni poznati uslovi kako odrediti šta je javni interes na Kosovu i Metohiji, jer je reč o teritoriji Republike Srbije pod upravom međunarodnih snaga. Ko sve učestvuje u određivanju javnog interesa? I da li je javni interes onaj istovetan za sve na Kosovu i Metohiji i u drugim delovima

Srbije? Pošto bi obe teritorije jednog dana trebalo da budu deo Evropske unije? I šta se događa kada je javni interes drugačiji na Kosovu i Metohiji, a drugačiji u drugim delovima Srbije?

Da li se gore opisani postupci mogu sprovesti na teritoriji, gde za sve stanovnike nisu obezbeđena osnovna ljudska prava, jer određeni deo stanovnika pokrajine usled etničke pripadnosti nema:

- pravo na slobodu i bezbednost ličnosti (član 3 Univerzalne deklaracije, član 5 Evropske konvencije),
- pravo na jednakost pred zakonom i zaštitu protiv diskriminacije (član 7 Univerzalne deklaracije, član 14 Evropske konvencije)
- pravo na slobodu kretanja i zabrana samovoljnog lišavanja iste (član 13 Univerzalne deklaracije i član 2 Protokola 4 Evropske konvencije)
- pravo na posedovanje imovine i zabrana samovoljnog lišavanja iste (član 17 Univerzalne deklaracije i član 1 Protokola 1 Evropske konvencije)
- pravo na slobodu okupljanja i udruživanja (član 20 Univerzalne deklaracije, član 11 Evropske konvencije)?

Nekom se može činiti da nije moguće da stanovnici Kosova i Metohije nealbanskih entiteta nemaju baš sva ova navedena prava, međutim praksa u ponašanju privremenih institucija samouprave – organa različitih vrsta i sudova to istrajno i potpuno potvrđuje. I to u meri da izveštaj Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara UN, g-dina Ejdea o primeni standarda na Kosovu i Metohiji, odnosno postojanja, ili nepostojanja uslova za potrebe o statusu, na više mesta navodi da su sudovi opterećeni desetinama hiljada tužbi i drugih zahteva, gde su učesnici u postupku različitih entiteta, a koji se ne rešavaju, da je potrebno zadržati međunarodne sudije, jer još uvek domaće pravosuđe nije u stanju da prevaziđe faktor nacionalnog i bude objektivnije. Da je sramota da i dalje postoje „kampovi“ (odnosno enklave) u kojima je ljudima ograničena sloboda kretanja, pa samim tim i rada i drugih aktivnosti. Da, na kraju krajeva, zaključuje da standardi nisu ispunjeni, ali da ipak pregovori o statusu mogu da počnu. A gore pobrojana prava, zapravo predstavljaju standarde koji su prisutni u svim zemljama Evrope, kojoj stremi SCG i sve druge zemlje u regionu.

I kada se zna da su kupci svi do sada bili albanski entiteti – preduzeća i pojedinci albanske nacionalnosti, da drugi nealbanski entiteti usled neispunjavanja gore navedenih prava – standarda nisu u prilici da pravovremeno učestvuju u tom procesu, da postoje velike rezerve i kod stranih investitora usled celokupne situacije na Kosovu i Metohiji, lako se može zaključiti da je ovakav postupak u ovim uslovima nepostojanja osnovnih standarda, zapravo jedan oblik tihog etničkog čišćenja kojim se i u privrednom životu pokrajine Kosova i Metohije, uklanja sve što podseća na prisustvo i postojanje Republike Srbije, odnosno stanovnika Kosova i Metohije srpske nacionalnosti. Nema pucanja, nema vatre, nema poginulih, ranjenih, ili otetih, a opet u bitnoj meri se umanjuje mogućnost da stanovnici Kosova i Metohije, koji nisu albanske nacionalnosti mogu da se zaposle u tim preduzećima, što im u bitnoj meri ograničava mogućnost da ostanu na Kosovu i Metohiji i u onim delovima gde nema enklava, odnosno „kampova“ koje čuvaju jedinice KFOR-a.

Ključna pitanja koja se postavljaju:

1. Da li UNMIK i KPA imaju mandat da sprovedu ovakvu eksproprijaciju i pravo raspolaganja imovinom i zemljištem na Kosovu i Metohiji? Koje će kasnije prodati entitetima albanske nacionalnosti? Jer drugi entiteti nemaju moći da svoju imovinu zaštite, nekad ne mogu čak ni fizički da dođu do nje?
2. Da li UNMIK ili KPA imaju mandat da odlučuju o zakonitosti, ili nezakonitosti transformacija izvršenih 90-tih na teritoriji Kosova i Metohije? Da li imaju mandat da preispituju stečena prava?
3. Da li zemljište na Kosovu i Metohiji pripada Kosovu i Metohiji i Republici Srbiji, uključujući i Kosovo i Metohiju? Imajući u vidu nikada osporenu celovitost teritorije Republike Srbije, potvrđenu i u Rezoluciji Saveta Bezbednosti UN 1244? I kako UNMIK čuva interes i imovinu Republike Srbije? Ili se ona otuđuje za neki novi državotvorni entitet?
4. Neizostavno je pitanje i koji su ekonomski razlozi i efekti ovakvih prodaja? Nesporno je da je koncept državne/društvene svojine u privredi i društvenih odnosa u drugim zemljama državnih preduzeća u dužem periodu pokazao svoje loše strane – neracionalnost i neefikasnost, usled čega je neophodna privatizacija. Nesporno je da svaka privatizacija u sebi nosi i određenu nepravdičnost, jer se nikada ne može povratiti sve što je uloženo, odnosno ne mogu se u potpunosti naplatiti svi dugovi. Ali može da se pokuša da to bude urađeno na najpravičniji i najobjektivniji način. A to se upravo u ovom procesu na Kosovu i Metohiji u režiji UNMIK-a ne pokušava.

Sredstva koja se steknu kroz ovakvu privatizaciju mnogo su manja, nego što bi možda mogla da se uzmu, da su drugi faktori – standardi i skobodan protok robe, kapitala i ideja na nivou, kao što su makar u neposrednom okruženju. Kosovo i Metohija još uvek nije interesantan za ulaganja, pitanje da li će i biti u skoroj budućnosti, imajući u vidu da je sada najvažnije pitanje statusa, ne i ekonomskog napretka. Neminovno poređenje: Republika Kina i dalje ostavlja otvorenim pitanje statusa Tajvana, što isti ne sprečava da ekonomski prosperira, u najmanju ruku kao zemlje u okruženju – Japan, Južna Koreja ili sama Kina. Status Hong-Konga je promenjen, ali se ta promena nije u velikoj meri odrazila na njegov ekonomski položaj. Izvesno je da postoji velika razlika u zrelosti ovih društava i svesti o odvojenosti pitanja ekonomije i drugih. Međutim, sa otvaranjem pitanja statusa pre ostvarivanja standarda, upravo se potvrđuje da je to pitanje važnije od pitanja ekonomskog prosperiteta.

Trebalo bi reći i nekoliko reči o odgovornosti KFOR-a i UNMIK-a, jer je nakon njihovog dolaska na Kosovo i Metohiju došlo do velikih krađa/uništavanja prinudno napuštene imovine, pa i u preuzećima koja niko nije mogao/hteo da čuva. Sva pokretna sredstva su ili odneta ili demolirana, preostalom je potrebno prilično ulaganje da bi se stavila u funkciju. Nije poznato šta su UNMIK ili KFOR preduzeli da se spreči ruiranje imovine preduzeća, da li je iko odgovoran zbog toga.

Malo je poznato šta se preuzima da se privreda Kosova i Metohije oživi i na drugi način kroz –kredite i investiranje u već postojeća privatna preduzeća svih entiteta. I da li je izvršena procena da li je bolje na taj način oživljavati privredu ili kroz ovakvu prodaju aktive. Jer, novi vlasnik aktive nije u obavezi da podržava ranije aktivnosti preuzeća. Svi radnici se otpuštaju.

Koliko je poznato, bar što se tiče Severne Kosovske Mitrovice, krediti postoje, ali oni potrošački, za kupovinu trajnih dobara u domaćinstvima. Takođe, postoje i velike zloupotrebe u korišćenju sredstava koja se i odobre, naročito od strane lokalne samouprave – opština koje dobijena namenska sredstva preusmere u plate i opet u potrošnju, ne i u investicije.

Kao zaključak se može reći da je očigledno da se ova privatizacija sprovodi na štetu Republike Srbije, kao i na štetu stanovnika Kosova i Metohije srpske nacionalnosti. Očigledno je da se smanjuje prostor na kome stanovnici srpskog entiteta mogu ekonomski da egzistiraju, bilo kao vlasnici i direktori preduzeća, bilo kao radnici.

U sadašnjim uslovima kada se u nekim karajevima Kosova i Metohije pojavljuju nepoznate, a naoružane grupe koje pokušavaju da kontrolišu saobraćaj, kada je pitanje statusa proglašeno za priorite, kada je mnogo etničkih zločina i incidenata ostalo nerešeno, kada pravosuđe skoro i da ne postoji u predmetima gde su strane etnički različite, kada nema volje za zajedničkim investicijama, budućnost Kosova i Metohije kao multietničke sredine je vrlo malo verovatna. Izvesnije je da će u jednom trenutku biti ukazano na podatak da je i imovina – zemljište i preduzeća u većinskom vlasništvu entiteta albanske nacionalnosti, što će sigurno imati uticaja na pitanje statusa.

Nikola Radosavović

**Advokat, Koordinacioni centar za
Kosovo i Metohiju**

Savremeni bezbednosni rizici, opasnost i pretnje na teritoriji Kosovske Mitrovice i Kosova i Metohije, sa osvrtom na koncept sistema civilne zaštite i ljudske bezbednosti u budućnosti

1. Konflikti i sukobi koji su najčešće izazvani etničkim, verskim i rasnim tenzijama,
2. Množenje oružja za masovno uništavanje (OMU), koje se može naći u posedu terorista
3. Organizovani međunarodni kriminal koga često karakteriše korupcija i terorizam
4. Ometanje i zloupotreba međunarodnih ekonomskih odnosa
5. Nedostaci prirodnih resursa
6. Kršenje ljudskih prava, sloboda i vrednosti
7. Nekontrolisana emigracija (ekonomska i politička),
8. Informatičko komunikacioni sistemi (kompjuterski kriminal),
9. Ekološka pustošenja, koja imaju transnacionalni karakter gde granice ne predstavljaju prepreku
10. Terorizam širokih razmera koji može ugroziti i stanovništvo i životnu sredinu.

Da bi sistem ljudske bezbednosti funkcionisao u svakom trenutku i na svim nivoima, potrebno je formirati sistem civilne zaštite na lokalnom nivou, koji bi bio regionalno vezan iako već postoji KZK. Međutim on ne funkcioniše u svim sredinama na način na koji je predviđen kroz standard 8, koji je propisala UN administracija na KiM i sadrži mnoge animozitete, nepravilnosti i protivurečnosti.

POSTUPCI, FAZE I NEKA OBRAZLOŽENJA

Neophodno je prvenstveno napraviti spiskove stanara svih objekata na celoj teritoriji KiM. U stambenim objektima, formirati Skupštine stanara sa predsednicima kućnih saveta, koji bi popisali sve stanare u posebnom formularu, koji bi sadržao tabele sa generalijama lica koja žive u objektu koje su bitni za organizaciju CZ a to su: ime, očevo ime i prezime, datum, mesto i godina rođenja, završene škole i zanimanje, gde je lice bilo, ili jeste trenutno zaposleno, da li ima invaliditet i u kom stepenu, zaduženje od strane štaba CZ, zborna mesto, adresa stana. Nakon formiranja, napraviti presek stanovništva po kriterijumu starosti, osposobljenosti, obučenosti, angažovanosti i rasporedjenosti kadrova.

Spiskovi su neophodni da bi smo znali ko se nalazio u objektima u trenutku događanja eventualnih elementarnih nepogoda, radi lakše primarne identifikacije poginulih i povređenih i radi trenutne procene raspolaganjem sposobnih kadrova koji mogu izvršavati postavljene zadatke posle akutne faze i faze revitalizacije. Sledeći zadatak posle formiranja spiskova je koncipiranje planova za PPZ-protiv požarnu zaštitu, koji bi se odnosili na celo KiM.

Dovoljno je znati 2 činjenice:

1. Da na teritoriji severnog dela Kosovske Mitrovice, ni u jednom stambenom objektu ne postoji ispravan, ili uopšte ne postoji vatrogasni hidrant ili p-p aparat;
2. Da su česte restrikcije vode, tako da i ako postoje, hidranti ne bi bili u funkciji zbog nedostatka vode, a protiv-požarni aparati ne postoje u 95% objekata.

Trenutna procena je da u slučaju pojave požara u jednom stanu, cela zgrada može vrlo brzo izgoreti zbog nepostojanja uslova za PPZ i grupa za lokalizovanje požara,

nemogućnosti prilaza vatrogasnim vozilima zbog velikog broja automobila na ulicama. Samim tim se požar ne može lokalizovati. U Mitrovici postoji vatrogasna jedinica, ali ona nije u mogućnosti da u istom trenutku odgovori na pojavu požara u tri stambena objekta, tako da neki moraju biti žrtvovani, tj. prepušteni sami sebi. Postavlja se pitanje velike odgovornosti šefa smene, koji odlučuje na osnovu procene koji će biti redosled gašenja po prioritetima. Vatrogasna jedinica u Mitrovici, u jednoj smeni, ima svega 6 vatrogasaca, od koji jedan obavezno mora ostati u stanici, dok se najčešće šalju 4 vatrogasaca na teren. I pored kvalitetne opreme koju imaju, nema ih dovoljno za gašenje 3 požara u istom trenutku. Najjača činjenica koja govori u prilog hitnosti formiranja PPZ na KiM je da podmetnuti požari mogu biti posledica terorističkih akcija.

Moguće posledice prirodnih i tehničko-tehnoloških katastrofa u regionu predstavljaju stalni bezbednosni rizik za stanovništvo, materijalna i kulturna dobra KiM. Ovaj rizik će biti prisutan i u dogledno vreme zbog postojanja zastarelih tehnologija i ekološki 'prljavih' industrija u regiji. Opasnosti povezane sa širenjem infektivnih bolesti i zaraza, predstavljaju bezbednosni rizik za Mitrovicu i KiM, koji bi u budućnosti mogao rasti. Veliku pretnju predstavlja pojava novih vrsta pesticida čije nepravilno korišćenje i namerna upotreba u terorističke svrhe, može u velikom obimu ugroziti ljude i životnu sredinu na KiM. Činjenica je da od 180 poznatih mikro-organizama, 60 se može upotrebiti i primeniti protiv ljudi, biljaka i životinja. Ističem da, iako pandemija ptičjeg gripa traje već tri meseca u svetu, i da je sada u „trećoj“ fazi na nivou KiM još uvek nije donešena uredba o protiv-pandemijskim merama kojim bi se sprečila.

Na prostoru KiM posebnu pažnju treba obratiti, na osnovne uzroke nenadanog i naglog dospevanja hemikalija u životnu i radnu sredinu, pri čemu se ispoljava trenutno i štetno dejstvo ili prikrivenog i sukcesivnog delovanja čije se posledice javljaju posle dužeg vremenskog perioda, a to su:

1. Proizvodni i dr. Pogoni, u kojima se opasne supstance proizvode ili upotrebljavaju;
2. Industrijska skladišta opasnih supstanci (zastupljeni su 24% u udesima);
3. Sredstva i putevi za prevoz opasnih supstanci;
4. Stovarišta i skladišta opasnih otpadaka.

Usled velike mogućnosti pojave hemijskog akcidenta na teritoriji KiM, može doći do trenutnog i trajnog zagađenja životne i radne sredine. Potrebno je na osnovu mape hazarda i ruže vetrova, napraviti plan procene ugroženosti i povredivosti teritorije i stanovništva. Neophodno je evidentirati, popisati i registrovati sve proizvodne pogone, skladišta, magacine i stovarišta hemijskih i dr. opasnih supstanci i lako zapaljivih, otrovnih, eksplozivnih materija na celoj teritoriji KiM. Takođe, formulisati uputstva sa pravilima i propisima za upotrebu tih supstanci i materija i uputstva za postupanje pri pojavi akcidenta, na smanjenju i saniranju posledica koje mogu ugroziti životnu i radnu sredinu.

Potrebno je:

1. Evidentirati sve putne pravce kojima se mogu kretati kamioni i cisterne koje prevoze otrovne, opasne i lako zapaljive i eksplozivne materije;
2. formirati, a na osnovu jedne od tačaka mera zaštite i spasavanja, službu za kontrolu i praćenje transporta opasnih, otrovnih, lako zapaljivih i eksplozivnih materija, preko teritorije KiM koja bi sarađivala sa carinskim i inspekcijским organima na KiM i bila povezana radio vezom sa regionalnim centrom za osmatranje i obaveštavanje.

Moramo biti svesni i činjenice, pošto ne živimo u regionu koji se kotira kao visoko bezbedan i siguran, da stanovnici Mitrovice i KiM mogu biti ugroženi od potencijalnih

napada na KFOR, UNMIK, KPS i mogućnost da postanu žrtve raznih oblika terorističkih napada.

Želim da istaknem kroz ovaj rad još dve činjenice koje su vezane za tačku 5. - Kršenje ljudskih prava, sloboda i vrednosti, i tačku 10. - Terorizam širokih razmera koji može ugroziti i stanovništvo i životnu sredinu.

Što se tiče tačke 5. poslednjih godina je zapaženo naglo, preterano euforično i konstantno pozivanje na njih u svetskoj i domaćoj javnosti i to se u savremenoj terminologiji naziva „humanrightism“, u kome se ide do isticanja i traženja najminimalnijih ljudskih prava, od kojih mnoga nisu ni elementarna. Srbi na Kosovu i Metohiji traže da UN i KFOR obezbede za početak samo neka od njih, a to su, pre svega „Svako ima pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti“¹

Dok se Albanci mogu kretati slobodno u 39 zemalja sveta sa pasošem UNMIK-a, Srbi jedva i da mogu izaći iz svojih enklava.²

Ono što želim da naglasim u vezi tačke 10. (Terorizam), jeste da se kada je KiM u pitanju mora obratiti pažnja na to kako KFOR, KPS i UNMIK definišu i karakterišu izvršene terorističke akte na teritoriji KiM, od strane albanskih ekstremista i terorista prema Srbima.

Teroristički akti na Kosovu i Metohiji nisu više samo politički akti, ne zbog moralne neprihvatljivosti već su to i „čisti“ i „tipični“ i „klasični“ teroristički akti, čija je svrha širenje straha i gde su konkretne mete i žrtve Srbi i to često najosetljivija populacija (ubistvo dece u Goraždevcu, ubistvo žene na terasi u Mitrovici, ubistvo mladića u Štrpcu, itd).

Čak neki neupućeni „poznavaoци“ terorizma tvrde i naglašavaju da su su to izolovani nacionalni incidenti sa predumišljajem, što je neistina. Prvo, svaki teroristički akt i svaki drugi nasilni akt sa elementima verskog i nacionalnog, je akt izvršen sa predumišljajem. Drugo, zvaničnici na Kosovu i Metohiji ne žele da priznaju da se ovde radi o terorizmu albanskih ekstremista i terorista nad srpskom etničkom zajednicom, sa elementima organizovanosti i selektivnosti. Time bi sami doveli u pitanje efikasnost svog rada po pitanju sprečavanja i sankcionisanja takvog vida ugrožavanja ljudskih života. I dalje se nameće u javnosti potreba da se povuče razlika između „dobrih“ i „loših“ terorista, tačnije postoji sklonost da se „dobri“ teroristi uopšte zovu teroristima već „gerilcima, borcima za slobodu, pobunjenicima, pripadnicima pokreta otpora“ itd.³

Kada je reč o Kosovu i Metohiji i albanskom ekstremizmu i terorizmu možemo, da zaključimo po događajima koji su se desili od 1999. god do 2005. god. da se teroristički akti dešavaju u onim sredinama gde žive Srbi i nealbanci i da su upereni protiv njih sa ciljem etnički čistog KiM u budućnosti.

Veroljub P. Petronić

(član nezavisne stručne Grupe za Kosovo, Student poslediplomskih studija na Fakultetu Civilne Odbrane)
batavas@yahoo.ca

¹ Univerzalna deklaracija o pravima čoveka, 1948. član 3.

² AIM Press – „Sa dva pasoša a ipak izolovani“; autor članka Besnik Bala; izvor: aimpress/dyn/dos/archive/data/2002/20125_doss-01-06.htm, i

„Putna dokumenta za Kosovare“; autor članka Nehat Islami, Priština; International War and Peace Report; izvor:

³ Stavovi koji se ovde iznose šire su razvijeni u V. Dimitrijević, *Terorizam*, drugo izdanje, Beograd, 2000.

Lista učesnika

Beograd - panelisti

1. Sanda Rašković - Ivić, Predsednica Koordinacionog centra za KiM
2. Dušan Proroković, Predsednik odbora za Kosovo i Metohiju i bezbednost u Skupštini Srbije,
3. Miša Djurković, sekretar Državnog saveta za KiM
4. Dušan Janjić, koordinator Foruma za etničke odnose
5. Nikola Radosavović (BG/KC)
6. Aleksandar Mitić, Institut SCG-e, Brisel

Mitrovica - panelisti

7. Momir Kasalović, načelnik okruga
8. Marko Jakšić, predsednik Skupštine zajednica opština severnog KiM,
9. Oliver Ivanović, predsednik SLKiM
10. Miodrag Ralić, član Savetodavnog tela za Kosovsku Mitrovicu
11. Milan Ivanović, Predsednik SNV za severno Kosovo i zamenik direktora Zdravstvenog centra
12. Nebojsa Jović, predsednik SNV za Kosovsku Mitrovicu/ odbor za bezbednost

Međunarodna zajednica – panelisti

13. Ruairí O'Connell, zamenik šefa Britanske kancelarije, Pristina
14. Gerard Gallucci, regionalni predstavnik UNMIK-a, Mitrovica
15. Joe Napolitano, bivši regionalni komandir UNMIK policije, Mitrovica
16. SRSO Office (predstavljena takodje preko regionalnog predstavnika u Mitrovici)

Moderatori

1. Julija Krunić
2. Dusan Janjić
3. Gyorgy Kakuk

Mitrovica/Kosovo – gosti

1. mati Makarija (SPC)
2. Vuko Antonijević, potpredsednik Koordinacionog Centra za Kosovo i Metohiju
3. Rada Trajković, SNV Centralno Kosovo i Metohija
4. Randjel Nojkić, SLKIM (SPO)
5. Goran Bogdanović, SLKIM i predsednik pokrajinskog odbora DS
6. Milorad Todorović potpredsednik šefa Koordinacionog centra za KiM
7. Srboľjub Milenković, savezni poslanik , DS
8. Nikola Kabašić, nezavisni intelektualac (sudija)
9. Zvonko Miladinović, direktor TV Most
10. Ivana Lazarević, gradjanin Mitrovice (NVO CBM)
11. Nenad Rikalo, Gračanica (NVO Future)

12. Sasa Dedović, PSS predstavnik
13. Veroljub Petronijević, stručnjak za bezbednost
14. Senad Šabović, istraživač analitičar, Međunarodna krizna grupa, Priština
15. Dragiša Milović, predsednik Skupštine opštine Zvečan

Beograd - gosti

1. Rafael Fayez, EU
2. Danijela Nenadić, Centar za nenasilni otpor
3. Nenad Vasić, Think-tank grupa za Kosovo

Međunarodna zajednica – gosti/kancelarije

1. Fernando Gentilini, Specijalni izaslanik Havier Solane za Kosovo
2. Johanna Stromquist, viši savetnik, Kancelarija Specijalnog izaslanika Havier Solane za Kosovo,
3. Wolfgang Koeth, politički savetnik za institucije, Kancelarija za vezu Evropske komisije
4. T. Kirk Mc Bride, šef ekonomskih i političkih poslova, Kancelarije SAD-a u Prištini
5. Heidi Barrachina, službenik za politička pitanja u Kancelariji SAD-a u Prištini
6. Keith Bowman, Kancelarija SAD-a u Prištini
7. Sergey Bazdnikin, šef Ruske Komore, Priština
8. Thierry Reynard, šef Francuske kancelarije za vezu
9. Patrik Mura, šefa Italijanske kancelarije za vezu u prištini
10. Andrei Efimov, UNMIK Regionalni politički savetnik
11. Isaak Wales, savetnik za pravna pitanja UNMIK regionalnog predstavnika, Mitrovica
12. Alastair Butchart-Livingston, šef OEBS-a, Mitrovica
13. UN administracija Mitrovica

Make Belief Peace in Mitrovica, June 1999

Prividan mir u Mitrovici, jun 1999

Riots on the Bridge, Mitrovica, September 1999

Nemiri na mostu, Mitrovica, septembar 1999

Riots on the Bridge, Mitrovica, September 1999

Nemiri na mostu, Mitrovica, septembar 1999

Albanians Marching to Mitrovica North, February 2000.
 Albanci marsiraju ka severu Mitrovice, februar 2000.

Foot Bridge to Three Tower Area
 Pešački most ka tri solitera

Warm-hearted meeting between a Serb prisoner
 and his mother
 Topli susret Srpskog zatvorenika i njegove
 majke

Roma Mahala Skeleton, a view from the North
 Ostaci romske mahale, pogled sa severa

Kofi Annan in Mitrovica
Kofi Annan u Mitrovici

Volcano Operation: Special International Forces Cross Trepça Smelter Foot Bridge, August 14, 2000.
Operacija „Vulkan“: Specijalne međunarodne jedinice prelaze radnički most topionice „Trepča“, 14. avgust 2000

The Last Smoke from a torched house of once wealthy village of Svinjare
Poslednji dim iz zapaljene kuće u nekada bogatom selu Svinjare

Albanian boy celebrate torching of Serbian village of Svinjare, March 18, 2004
Albanski dečak slavi paljenje srpskog sela Svinjare, 18. mart 2004

NATO - 5 Years Later
KFOR Military Operation: Truck Evacuation of Serbian old women from their burning village of Svinjare
NATO- 5 godina posle
Vojna operacija KFOR-a „Kamion evakuacija“ srpskih bstarica iz zapaljenog sela Svinjare”

THE ACTION: Albanian mob attack on City's Church of Saint Sava,
The March pogrom 2004
AKCIJA: Napad albanskih terorista na gradsku crkvu "Sveti Sava"
Martovski pogrom 2004.

THE RESULT: City's Church of Saint Sava Set on Fire
March pogrom 2004
REZULTAT: Zapaljena crkva "Sveti Sava"
Martovski pogrom 2004.

Kosovska Mitrovica - sever 1999 -2005

Kosovska Mitrovica - North 1999 -2005

Izdavač:
NVO „Jelena Anžujška“
Kosovska Mitrovica

Publisher:
NVO „Jelena Anžujška“
Kosovska Mitrovica

Za izdavača:
Medić Nevenka

For publisher
Nevenka Medić

Urednik:
Lazarević Tatjana

Editor:
Tatjana Lazarević

Tiraž:
1000 primerka

Circulation:
1000 samples

*Ova publikacija je rezultat jednodnevne konferencije „Kosovska Mitrovica - sever 1999-2005“, održane 23. septembra 2005. u Kosovskoj Mitrovici, u organizaciji NVO „Jelena Anžujška“. Izdavanje publikacije i konferenciju podržao je **Balkan Trust for Democracy** iz Beograda.*

*This publication is the result of one-day-long conference "Kosovska Mitrovica - North 1999-2005", held on September 23, 2005 in Kosovska Mitrovica. The organiser is Jelena Anžujška NGO. The project was supported by **Balkan Trust for Democracy** from Belgrade*